

GÂNDIREA

W. Schramm.

Războiul.

CLUJ,
ANUL II, No. 3,
16 MAI 1922.

Exemplarul
5 lei

GÂNDIREA

Exemplarul
5 lei

APARE LA 1 ȘI 16 ALE FIECĂRII LUNI

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

CLUJ, CALEA REGELE FERDINAND No. 38

INSERTII ȘI RECLAME: se fac la administrația revistei și la toate agențiile de publicitate.

REDAȚIONALE: Pentru recenzii și anunțarea apariției dnil autori și casele de editură sunt rugate a trimite câte două exemplare. Manuscrisele nepublicate se ard. Cărțile și manuscrisele rugăm a fi adresate revistei și nu personal.

ABONAMENTE: 1 an 100 Lei, 6 luni 50 Lei. Pentru instituțiuni și autorități 200 Lei anual. În străinătate 200 Lei anual.

CUPRINSUL:

** : Cântecul călătorului dorind furtuna. — Gd.: Statui albe. — Gib. I. Mihăescu: Semnele lui Dănuț. — Demostene Botez: Șesurile. — Lucian Blaga: Muncă. — A. Davila: Dintre cei răposați. — Ion Pilat, Străinul. — Octav Botez: Rosmersholm. — Ion Ojoc: Imprimăvărare. — I. Istrate: Un gând fineresc și un sfat bătrânesc. — Isaia Tolan: Suspîn în zori. — Akeron & Comp: Idei, oameni & fapte. — Ion Darie: „Mistica roză” sau „poezia deapururistă” (Cronica literară). — Desene de W. Schram, Sabin Popp și Demian.
Cărți și reviste. — Cronica mărunță.

La Revue universelle

Revistă politică, literară, artistică, socială
Apare la 1 și 15 ale fiecărei luni
Abonament anual 90 franci, 6 luni 50 franci.
Costul unui exemplar 4 fr.
Paris 157, Boulevard Saint-Germain (6e)

La Revue de l'Epoque

Publicațiune lunară ilustrată de expresiune și studiu
idei, arte și litere
Abonament anual 28 franci.
Paris 13, rue Bonaparte (VIe),

La Bataille

Economică, socială, uvrieră, tărănească, maritimă, intelectuală, documentară, literară, humoristică, ecletică etc.
Apare de 2 ori pe lună.
Abonament anual 12 franci.
Paris, 2 Rue de l'Hotel de Ville (IVe)

La vie des lettres

Artă și literatură.
Abonament 4 volume 20 franci.
20, rue de Chartres, Paris-Neuilly

Le Crapouillot

Revistă pentru literatură și artă
Paris, 5 place de la Sorbonne

Ça ira

Revistă lunară de artă și critică
Abonament anual 15 franci belgieni.
61. Hofstraat, Eeckeren-Anvers.

La Nouvelle Revue Francaise

Revistă lunară pentru literatură și critică.
Abonament anual 48 franci.
3, Rue de Grenelle, Paris (VIe).

La Grande Revue

Revistă pentru toate ramurile de cultură.
Abonament anual 38 franci.
37, Rue de Constantinople, Paris (8e).

Les Marges

Revistă literară fondată în 1903 de către
dl Eugène Montfort
Apare lunar. Abonament anual 22 franci.
Administrația: Librairie de France 99 boulevard Raspail
Redacția: 5 Rue Chaptal, Paris (IXe)

Le Monde Nouveau

Revistă pentru strângerea legăturilor sociale,
economice, literare și artistice între Franța
și străinătate.
Apare lunar. Abonament anual 50 franci.
42, boulevard Raspail, Paris (7e).

GÂNDIREA

Anul II. No. 3.

Redactor: Cezar Petrescu

16 Mai 1922.

CANTECUL CĂLĂTORULUI DORIND FURTUNA

I.

Doamne, ne-ai făcut „la fel cu tine“?
Ai lăsat lumea atât de rea,
Și nici viața mea
Nu aduce un bine.
De ce mai înfloresc livezile,
Cerul de ce mai poartă soarele?
Vezi-le,
Mulțimile — ucigătoarele.
Asta era rostul vieții
Și puterea-ți?
Ai lăsat
Din pragul dimineții
Până în fundul nopții, acelaș păcat.

Doamne, de ce ai icoane îmbrăcate
Și cădelniți bogate de argint
Când flămând săracul e gol în dreptate,
Și toate vorbele mari — mint.

II.

Singur, dealungul câmpiilor
In care dorm frații fără gând,
Ascult liturghia ciocârlilor
Și plângând, adaog gândului un rând.

III.

Din fânețea ce copere zilele lor
S'a ridicat o șoaptă ușoară,
S'a avântat fior ușor,
Plecând smeritele ierburi sub povară.
Doamne! stârnește un vârtej puternic
Nu să aplece fână peste cei ce moartea i-a cosit,
Ct să rupă cerul — celor ce viețuiesc nemernic
Omoară pe orfan — omoară și pe îmbogățit.
Ridică furtuna roșie și mare
Să astupe cetățile blestemate —
Să înnece, întreaga mare

IV.

Find-că numai în Rău e dreptate

***

STATUI ALBE.

Cu fiecare aniversare, gândul nost u frământat, rătăcit și vag, se oprește în față fantomelor ce din trecut rămân să înfrunte nemurirea, pe când noi gloată, trecem în sbucium deșert.

Căci nu odată morții trăesc mai mult decât noi, viețuitorii. Și nu odată bătrânii de odinioară, sunt mai tineri decât posaca noastră tinerețe.

Dar nu numai pe mormintele bătrânilor crește buruiiana uitării, ci și în sufletele noastre scaefii au înăbușit locul lor. Uităm prea des, uităm prea repede, uităm prea mult tot ce e frumos, — cu tot atâtă vinovăție, cu câtă înțelegem să ne păstrăm bolnave uri, scormonind cu plăcere tot ce e gunoi ori păcătoșenie în jurul nostru. Astfei în loc sufletul să culegă roua curată a amintirilor, nebucurăm de câte ori aproapele nostru a săvârșit o mișelie, ce-o credem întrecând pe a noastră. Așa risipim o viață ce nu mai are întoarcere.

Nu știm să admirăm, nu știm să iubim, nu știm să iertăm.

Poate de aceia, astăzi încercările rare ale oame-nilor politici de a face literatură și u jalnice, iar încercările literaților de a face politică au fost rele. Noroi și mediocritate, greșeli uriașe sau parveniri josnice

au sancționat nereușita, afară de câteva temperamente mari, pe care nu avem căderea a le aprecia, fiind încă sub lumina orbitoare a actualității.

Trecutul însă a reprezentat o pleiadă întreagă de suflete mari, cărora poate azi ar trebui mai bine să le înțelegem calea armonioasă până chiar în rătăcirii. Și între ei — pomenirea a cincizeci de ani de la somnul groapei, trebuie să înalțe vâjnoasă astăzi, statuia albă a lui Eliade Rădulescu. Suntem asemeni sălbatecilor, ce în primele zile ale omenirei, în lupta cu fiarele codrului, își smulgeau din morminte osul părinților și făceau din el armă de luptă. După epocile de aur și piatră, iată ne copiii unei noi trepte de propășire, în care din morminte e nevoie, să strângem rămășița gândurilor și cu asfei de inar-mare să călcăm mai departe în noapte.

Proza noastră sarbădă e neputincioasă în a rechema pentru toți, pe cel ce înfruntând zâmbetul scepticilor plictisiți de azi, credea în libertate fără să fie un naiv și lupta în numele libertății, fără să fie un arivist.

„Bătrânii“ cu toate despuierile morții, și cu toate profanările progresului, păstrează sf nta frumusețe de a fi t ait tot atât de nobil viața, pre cât de înalte le-au fost și gândurile.

Alunecă în închipuire icoana sfielnică, pe care încercăm cuvioș să o luminăm de sub înegrirea adusă, nu de sărutări credincioase, ci de uitare vînovată. Noi suntem prea lipsiți de viață; iată taina pentru care socotim pe cei ce au fost: — umbre. Și astăzi, Eliade apare ca un uriaș organizator, de care am avea nevoie pentru că au reînviat cel puțin vremile și se pregătește iar o nouă Românie. . . Era nevoie de El pretutindeni și a fost pretutindeni. Poet și politician; filozof și istoric; revoluționar și constructor; dascăl și discipol; înființator de școli și teatru; de reviste și ziare — dar mai ales, înființator de libertate. Ca un ostaș viteaz ce într-o cetăție mică aleargă la toate zidurile să le apere pe rând, fruntea lui a fost apărătoare și scut pentru ideea românească, în multele meterezuri de primejdie și de pierzare.

Dar ce fericiți cei a căror amintire poate fi frumoasă ca un basm și sfântă ca o rugăciune!

Pentru ei nu e „veșnică odihnă“ așa cum o închipuim în putrezirea celorlalți muritori. Gândul lor plămădește și procrează, neîntrerupt de pierzarea trupului vremelnic. Ei stăpănesc nemurirea, fiindcă nemurirea nu e decât gând. Iar statuia albă, nu le-o ridică urmașii, ci a făurit-o însăși munca lor. Imaginea lor trăiește în opera lor, cum fulgerul își sapă singur semnul în stâncă. Deasupra vremii, albe statui sunt cărțile celor luminați. Monumente pentru fiecare inimă. Coroanele de flori sunt deșertăciuni care îi împacă nu pe ei, ci cel mult remușcarea noastră. Lor li se cuvîneo ediție nouă, o retipărire a scrisului lor; — și iarăși asta nu pentru ei, ci pentru noi.

Gd.

SEMNELE LUI DĂNUȚ.

Cu mantaua pe umeri și cu șapca roșie pe frunte, cum eșea de obicei la serviciu, Grigore Dănuț dădu câteva târcoale peronului îngust și înghețat. Era adânc pierdut în gânduri și atât de atent i se ciuliseră urechile, că par'că se încăpățâna să deslușească șoapta încurcată a vântului istovit de cale și rebegit de frig.

Firele de telegraf, despletite dintr'un stâlp înalt și sgribulit se înmănunchiau ca pe un gât de cobză pe căștile înfieruite în triunghi, deasupra ferestrei celei mari, drept din mijlocul stației și țineau monoton isonul jeluirilor răgușite ale cântărețului nevăzut.

Cele trei perechi de șine, așternute pe dinainte și întinse ca niște coarde, reflectau în luciul lor, tot gerul dimineții de Decembrie. Alături magazia de mărfuri se strânsese în sine sub aspra povară a frigului. Pe rampă, candizi, par'că niște ouă de furnici monstruoase, câțiva saci dolofani așteptau îngrămădiți dinaintea singurului vagon din toată gara, căscat la mijloc ca o gură de uriaș, caraghios încremenită într-o supremă convulsie de lăcomie. Dealul din față încotoșmănat în alb și răbufnit ici-colo, de arborii stingheri ca smocurile unei imense hermine, se apropiase atât de mult prin limpezimea roză a văzduhului că par'că se mutase la câțiva pași doar, dincolo de cea din urmă șină.

Dar domnul Grigore Dănuț, șeful stației Bobeni, nu vedea și nu auzea nimic, din toate astea. Numai din când în când i se părea că de departe de tot, acolo de unde venea vântul, un glas sfârșit și neomenesc cerea îndurerat ajutor. Și ochiul stâng, care dis de dimineață nu-l mai slăbise din bătut, se pornea atunci să se sbată și mai nervos în orbită, par'că ar fi vrut să sară din strâmta-i închisoare. Nici odată lui Grigore Dănuț nu i se făcuse semne atât de amarnice ca'n ziua aceasta. Și nici odată semnele nu-l înșelaseră. Așa-l „persecutaseră“ și la moartea primului copil. Și așa îl amărâseră la moartea tuturor celorlalți cinci, pe care-i petrecuse rând pe rând spre răzvoarele înverzite, semănate cu cruci de lemn, ale micului cimitir din sat. Iar acum, fetița Frosica, cea din urmă a lui bucurie, trebuia să vină de sărbători din Craiova, dela pension, cu trenul de amiazi.

I se mai făcuseră, nu-i vorba domnului șef semne și fără să se întâmple vre-un necaz prea

mare în casă. Dar în lunga obișnuință, el învățase să ghicească bine, când aceste înfricoșetoare semnale pe care destinul i le trimitea dintr'o depărtată stație pierdută în veșnicie, aveau urmări negre și când erau simple glume de prost gust, pe care vre-un împiegat de-al lui Dumnezeu i le făcea petrecând pe socoteala ușoarei lui încrederi.

Cele de-acum păreau însă din cale afară de insistente. Indărătnicia lor n'ar mai fi lăsat nici o indoială în inima d-lui șef, că s'a petrecut ceva grav Frosicăi, dacă el n'ar fi simțit crescând astăzi mai mult ca nici odată, indispoziția, cu care se deștepta de vre-o două-trei zile în șir. Miasmele bălților din marginea satului, care-i dusesese la cimitir copiii, nu cruțaseră nici pe Dănuț. Prea viguros, ca să-l doboare de abinelea, când îl năpădeau, frigurile a cestea îi leșuiau sufletul, îi paralizau voința, îi zurgăveau pe fondul închipuirii, gândurile cele mai negre. Și Dănuț nu știa cui să atribue presimțirile care-i rodeau astăzi, răului acestuia de baltă care-l încerca iarăși sau vreunei noi vitregii a soartei, ce se abătuse asupra copilei sale.

Domnul șef urmă țărcoalele printr'un mic ocol spre ușa, de asupra căreia o firmă albastră, lămurea cu litere ca zăpada ce domnea pretutindeni: „Șeful Stației“. În prag se lovi pântec în pântec cu împiegatul, subțirel și mlădios, care l întâmpină într'un nor de aburi calzi, cu o exagerată plecăciune din șale.

— Vine Călugăreștii! spuse acesta cu o voce repezită, aproape neînțeleasă, pentru vre un neobișnuit cu dânsul. — I-am dat dr' mul de mult chiar.

Șeful nu răspunse. Poate nici nu auzi. Figura lui trasă se strânse numai într'o strâmbătură de plictiseală și nerăbdare. Lo'oi, împiegatul acesta subțirel și cu îmblădieri de trestie la fie care vorbă, nu-i plăcea de loc. Par'că n'avea oase într'ânsul. În întimitatea gândului dar fără să împărtășească acest mister doamnei Dănuț, care era rea de gură, șeful îl poreclea: „Sfredelul“. Abia-i putea urmări vocea repede și asușită, ca și prăjina-i de trup, în ochi, ea însăși i se înfigea în auz ca un sfredel.

— De la Miercani, nu s'a anunțat nimic, conținuă împiegatul, cu aceiași ușurință nepăsătoare. Mi se pare că acceleratul o să fie astăzi în întârziere mare... Dănuț îl privea uimit. Bolborosi vag un cuvânt, pe care nici el nu-l pricepu.

Impiegatul înțelese că domnul șef nu i bine dispus. Coborî treap'a de piatră, și-i făcu loc. Apoi o luă grăbit spre magazie. Dănuț intră încă nedumerit de vorbele subalternului său și închise ușa după dânsul.

Căldura moale îl primi prietenoasă. Șovăi câtva privind fără să înțeleagă spre masiva tablă a mesei de stejar, vopsită în roșu, de sub fereastră, pe care aparatele de telegraf săltau domol în bizarul lor joc de gnomi. Dar țărâitul stăruiitor i se vârî în timpâne înervându-l cu aceiași înțepătoare perseverență ca și repeda clipeală a ochiului stâng.

Își continuă atunci plimbarea fără preget, măsurând cu pași largi scândurile a be, basoreliefate de vecime din care răsăreau bătături negurii, unde praful se așternuse ca pe niște ccatrice. Prin încheeturile ușei din fund mirosul de varză acră, de usturoi, de drojdie de bere și șgomotul înfundat al satărului pe tocător, îi aminti din nou că în noaptea cea e Nașterea Domnului.

Poate n'are să fie nimic, se liniște el. Poate mi-a intrat vre-un fir de praf sub pleoapă.

Se opri în fața mișcătoarelor aparate de alamă, care de mult se sbăteau să-i atragă atenția.

— Îmi fac vedenii de geaba... Dacă s'ar fi îmbolnăvit iarăși, mi-ar fi scris d'rectoarea...

Vroi s'o pornească din rou, în plimbarea-i nesfârșită, dar simți că tic tacul micilor cilindre de alamă îi deslușea ceva. Apropie urechia și începu să clatine afirmativ din cap.

— A ha, da, Miercani?... a sosit? pleacă! bun, poate, poate să plece... stația e liberă...

Poate că urechia-i obișnuită n'ar fi prins totuși sensul țâcănitului dacă el s'ar fi scurs cu juțea la care vorbea impiegatul. Dar așa rare, distincte și repetate, cum se secundau, cuvintele acestea de metal nu se putu să nu atragă atenția lui Dănuț, pe care vestea primită îl mai lumina.

Să așeze acum cu hotărîre la masă, apăsând energic cu cele trei degete pătate de cerneală violetă, mânerul rotund ca o castană turtită al trimițătorului. Stația e liberă. Trenul putea să pornească...

Ca printr'o abureală de vis văzu pe Frosica lui priatru călătorii înghemuiți ca scrumbiile într'un butoi de băcănie. Frosica! Vine Frosica! A pornit dela Miercani. Peste două zeci, trei zeci de minute cel mult va fi aici. Ași Acceleratul face mai puțin de o jumătate ceas. Mai are de trecut doar prin două gari, unde nu se oprește.

Ochii lui se deschiseră mari de fericire, dar stângul tresăi acum în câteva clipiri speriate cu o putere aproape dureroasă. Apoi rămase hobat și prin căscătura lui exagerată, Dănuț păru că zărește o găină cu gâtul tăiat sburătăcindu-se sălbatec pe podea.

Hotărât că iar e bolnavă fata, gândi el.

Și pleoapa stângă îi răspunde afirmativ de câteva ori. Șeful rămase cu privirile incremenite la gângăniile de alamă, care par că se dedeau de-a hupa pe o scândurică nevăzută. Își trase șapca pe ochi, fixându-le cu și mai mare luare aminte pe dedesuptul cozorocului. I se păru atunci că numărul lor se îndoiește; pe urmă se triplă. Masa deveni întinsă cât o câmpie, acoperită toată de aparate telefonice care săreau în sus, apoi se ascundeau ca niște copii drăcoși. Dănuț se frecă la ochii, care-i ardeau. El își pipăi fruntea și simți pe ea picături de

ȘESURILE

*Mi-ai desperat monotoniea
Nemărginite șesuri late,
Plăci netede, galvanizate
De bronzul toamnei prăfuit,
Ș'n mine ca'ntr'un vas cioplit
Voi ai turnat melancoția
De — apostol rătăcit...*

*Șosele albe par departe un ghem desfășurat,
Și ochi's oboșiți de-această priveliște egală;
Pe câmpul tot cât e de lat
Nu'i nici un gest de îndrăzneală,
Nici ritmul unei forme dure
Săpat pe cerul arămiu,
Nici armonia de culoare
Pe frunze aspre de pădure,
Nici vre-o viață oarecare,
Nimica viu...*

*Dorm șesurile'n oboseala
Maternității săvârșite
Și erburile vestejite
Și uniforme ca podeala; —*

*Dorm aspre miriște de grâu
Ș'ntinderile nelucrate
Și albia de râu
Cu pietrele uscate...*

*Doar în seninul toamnei triste
Biserici albe'n depărtare
Înseamnă-o stearsă fluturare
De candido batiste.*

*Încolo, șesurile ude
Dospesc în apele filtrate
Un nou contur de vietate
Și colțul ierburilor crude.*

1917,

DEMOSTENE BOTEZ

sudoare. Fera cald de tot, dar de undeva din corp, i-se răsândeia în răsîmpuri dealungul mîdularelor un fior neplăcut de răceală.

Ochii fixau acum rotila pe care se învârtea sulul turtit de hârtie. În cuget i se lămurea Frosica, în tren pe-un colț de bancă, tremurând de frigurile ei obișnuite, cu ochii mari de boală, cu obraji trași și firav, cu broboane de sudoare pe frunte. Călătorii o priveau compătimitori și o întrebau dacă i pot fi de ajutor. Dar fetița răspunde clătînd din dinții înghețați:

— Mai am puțin și ajung la Bobeni, la tăticu.

Dănuț se cutremură. O lacrimă i-se strecură din colțul ochiului drept și porni agale, făcând un ocol spre colțul gurei; în vreme ce ochiul stâng bătea înaintea, cu o regularitate sarcastică tactu i îndărătnic. Dar tablourile care se succedă acum în mintea lui aprinsă de boală fură din ce în ce mai curioase.

Un tremur nervos sgâlțâi corpul fetiței și capul ei căzu moale pe un umăr. — Moare, dați-i o lumânare, urlau pasagerii. Și o forfotă se încingea în compartimentul strâmt, ochii curioși apăreau pe după umeri întrepuși, mâini înfrigorate cotrobăiau prin geamantane. Un muc de lumânare se aprindea între degetele de ceară.

— Un doctor, un doctor... Și forfot și ropot, atâta ropot că Dănuț n'avea de unde să audă răsuflul greoi al trenului de Călugărești, care înainta în stația Bobeni rupt de oboseală și de neobișnuta povară omenească din zilele de vacanță.

— Un doctor, un doctor! — Forfoteala de câteva minute de afară, de pe peron fluierăturile de signal, șuerul locomotivei în urechile lui aveau cu totul un alt sens. Totul se petrecea în capul lui Dănuț în plin câmp, și'n trenul celălalt de Miercani. (In călător mai sperios, trăsese semnalul de alarmă și trenul se oprise în câmp. Ce este? ce s'a întâmplat? A murit o fată, un copil! O fată? Da, o fetiță de pension! Călători apar speriați la ferestre. Cei de pe scări sar pornind în sus și'n jos. Domnul conductor aleargă zorit printre curioși.

— Ce este, ce s'a întâmplat? Și zarva crește într'una din vagon, în vagon.

— A murit o fată, un copil. Bine, nu face nimic, o dăm jos la stația următoare. Nu e caz de amendă, dar nu trebuia tras semnalul! Lumea face loc și domnul conductor abia se strecoară printre înghesuți. Unde-i s'o vedem? Abia poate ajunge în ușa compartimentului, în care Frosica doarme somnul de veci, cu căpșorul ei blond rezemat pe perinața canapelei.

— Al o cunosc, spune domnul conductor. E chiar fata șefului dela Bobeni, unde o se ne oprim acum. Bietul tat'său! Iar călătorii sunt foarte mișcați de această întâmplare.

— Și ei o așteaptă de Crăciun, bietul om!...

Ușa se deschise cu putere și impiegatul apărui în cadrul ei energetic și important.

— Domnu' șef, gata! Ii dăm drumu'.

Domnul șef tresări speriat. Ochii îi lăcrămau.

— Ce au și adus-o, așa de repede? Dar vorbele subalternului abia acum își făcuseră loc în paviloanele urechilor aiurite. Se îngrămădiră acolo fără noimă și-i incurcău firul gândurilor de până acum.

— Dăm drumul, domnu' șef? Miercani cred că sunt în întârziere. Or, vi s'a anunțat plecarea și de acolo...?

Și impiegatul mișcă de câteva ori nerăbdător ușa spre sine, privind curios la aburul ce năvălea din lăuntru și-l învăluia într'un nor de mister.

Dănuț zărea pe subaltern ca printr'o păclă. Și vorbele lui i-se păreau din cale afară de curioase. Zadarnic își căutau vre-un locșor de înțelegere, în mintea-i halucinată.

Il privea cu ochi din alte lumi. Și curențul rece care venea de afară prin întredeschizătura ușei și care părea că se revarsă din însăși persoana impiegatului, îi strecura în trup un fior de groază. Ii zâmbi

neputincios ca unui dușman, a cărui lovitură vrei s'o parezi printr'un semn de prietenie.

Impiegatul crezu că a înțeles și trânti ușa după dânsul, după ce șueră cu vocea lui grăbită: „Atunci anunțați dumneavoastră plecarea...“

Dănuț se mișcă pe scaun, ridicând repetat din umeri, ca și când ar fi vrut să așeze mai bine mantaua pe spate; apoi își propti bărbia în cei doi pumni suprapuși pe muchia mesei.

Un moment nici un gând nu mai trecu prin creierul lui golit de-odată. Nici ochiul stâng nu i se mai clăti în orbită și el privi complet imbecilizat prin geamul translucid înflorit de ghiață, ferestrele din față ale trenului de Călugărești. Pentru el nu era decât acceleratul de Miercani, oprit în plin câmp.

Acolo era Frosica lui.

Acolo, căpșorul ei blond, de ceară, de păpușică, sta rezemat de canapea.

Și domnul șef nu îndrăznește să se miște. Alții au pentru el această grijă. Iar în mintea lui, perindarea tablourilor, curmată de venirea impiegatului își reia dela sine firul.

— O dăm jos la stația următoare. Nu e caz de amendă, dar nu trebuia tras semnalul!

Fluerături de signal, șuer lung de locomotivă, trenul se urnește păcănind sacadat, mai întâi încet, apoi din ce în ce mai repede ca și toanele ochiului acestuia stâng, care au început iar. Paca, pacă, pacă și domnul șef privește paralizat ferestrele vagoanelor din față, care se perindează ușor ocupând lent și fără încetare una câte una, locul celei dinainte.

Dănuț tresare deodată zguduit de un început vag de amintire. Ochii lui s'au mărit, ca și când ar avea de obiectat ceva la această neoprită desfășurare de lucruri. Dar nu știe ce anume și ferestrele vagoanelor trec înainte lunecând tot mai repede și mai ușor. Ultima a dispărut întrerupând brusc depănarea filmului, cu bizare forme o nenești.

Și acum trenul închipuirei lui Dănuț sboară înainte și duce spre stația următoare, spre Bobeni domnului șef un cadavru mic de copilie.

Corpul lui tresare sgâlțâit de un tremur convulsiv. Pumnul de deasupra se lasă moale lângă celălalt, capul se infundă între degete și trupul lui se sbate în frământări domoale. Sughituri de plâns abia se aud de sub șapca roșie, infundate și reținute.

Domnul șef plânge de-abinelea. Cel din urmă copil, din șapte câți a avut, secerăți rând pe rând de miazmele bălților din dosul gărei! Și doar de aceea o îndepărtase la școală, ca s'o scape de grozava otrăvă, care plutea în văzduhul Bobenilor.

De mult o doborâse și pe ea răul. Dar fusese mai tare decât boala. Și iată dușmanul nu se dăduse bătut; se pitise în corpul-i plâpând și sta la pândă acolo neînblânzit și hain. La pension o mai încercase odată!...

Ușurată de lacrimi, memoria începea să prindă culoare în creierul lui Dănuț. Iși ridicase capul și acum îl rezemase de mâna proptită în muchia mesei de stejar.

Prin picăturile de lacrimi care-i rămăseseră îmbibate între gene, el își privea par'că în afară amintirile rumenite în minunate jocuri de curcubeu.

...doamna directoare trimisese scrisori disperate Dănuț ajunsese mai mult mort la Craiova. Dar și de data asta fata biruise. O găsi chiar puțin înzdrăvenită.

Acum însă, fără îndoială că nu e de-a bună! Dănuț își ascultă bătăile ochiului rîal curajos. Păreau o inimă de păsăre care se sbate fricoasă în mîna care a prins o.

Il stăpîni iarăși mirosul de varză acră, de usturoi și de drojdie de bere. Auzi apoi voci. Dar nu se strădui de loc să înțeleagă cuvintele. În urmă, din cunie, se porniră răsete. Nevastă-sa rîdea cu împiegatul. Abia acum distinsese: Crăciun, domnișoara Frosica, petrecere, numai noi, vom petrece bine...

Vorbele acestea îi făceau nespuse de bine. Plănuî să se apropie de ușă și să-și încordeze oboșita luare aminte.

Dar aparatele de pe masă se răsfrătiră violent într-o scurtă turburare, care contrasta vădit cu jocul lor liniștit de pînă acum. Domnul șef își ciuli iarăși urechile. Și înțelese clar acum din amestecătura sunetelor punctate cu cele accentuate mai lungit că acceleratul de Craiova tocmai trecuse prin halta vecină, Răușor, una din cele două stații dintre Miercani și Bobeni, în care nu se oprise niciodată.

Involuntar Dănuț apucă din nou castana turtită a trimițătorului. Era gata să fărâme în linoare și puncte întebarea care-i venise aproape îndată pe buze: nu era o copilă moartă în accelerat? Dar se opri după primul punct, l se păru o copilărie gândul care l lovlse. De unde ar fi putut ști împiegatul dela Răușor lucrul acesta? Și pe urmă, dacă s'ar fi oprit cumva în câmp, n'ar fi fost oare anunțați Bobenii? Și pe urmă cum... dar nu, nu, toate erau năuciri copilărești...

— Halucinații! mormăi domnul șef, ca de obicei când vroia să pună capăt tuturor gândurilor negre, care-l asaltau cu furie, ori de câte ori ochiul stîng pornea să se sbată sub sprînceana stufoasă.

— Halucinații... Frigurile aștia păcătoase... Dănuț se mustră iarăși pentru slăbiciunea lui nesuferită care-l biruia totdeauna, făcându-l adesea să uite tot ce se petrece în juru-i. Și dădu din nou puțin curaj, sufletului hărțuit. Dar simți că în fundul lui, tot a mai rămas o pată neagră. Semnele au fost astăzi mai puternice decât oricând. Ceva, ceva tot s'a întâmplat.

Doar viziunea aceea a opririi trenului în câmp, fusese atât de limpede, atât de vie! Par' că a fost un tren adevărat, cel care s'a oprit dinaintea ochilor lui, năzărindu-i-se printre florile de ghiață ale geamului.

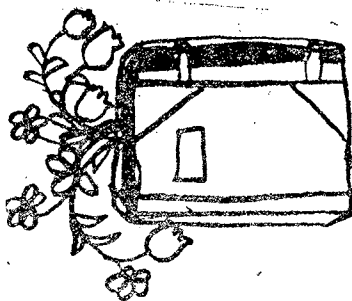
— Hm! ciudat, murmură Dănuț. Par' că a fost un tren... în carne și'n oase. Pasageri, sgomot, țignal, șuer... Hm ciudat...

Își trecu, mîna pe frunte, împlîngînd ușor șapca pe ceafă. Apoi se scutură de câteva ori, ca să și așeze mantaua pe umeri. De-alături din bucătărie, svonul vocilor și-al răssetelor venea tot mai vesel, mai crescînd. Dănuț se frecă la ochi. Stîngul par' că se potolise de tot. Își aminti de îndatoririle lui și se așeză la masă.

— Dar Călugăreștii aia, ce dracu de-or fi întârziînd atîta!...

Și ca lovit de-o neașteptată paralizie, domnul șef, rămase cu-o mîna întinsă în gol, cu ochii holbați, cu gura întredeschisă. Stîngul se porni năvalnic în sbateră ucigătoare:

— Călugăreștii... nu cumva? Nu, nu, fără îndoială că nu. Totul a fost un vis, o halucinație... nimic decât simple halucinații...

MUNCĂ

Un sprinten răsărit de soare
varsă vin românesc în Murăș
— roșu, roșu, roșu.

Apăs mai aspru coarnele plugului,
plivești mai cu zor polomida.

Fecioară neagră ca ogoarele ardelene,
dacă te-ai opri și ți-ai ridică sufletul svelt —
ai vedea că cerul deasupra ta e o lacrimă:
o lacrimă ce-atîrnă 'n genele lui Dumnezeu
și stă să cadă.

Îți zic: „Stă să cadă. Nu e nimeni s'o culeagă;
numai tu.

Resfiră-ți părul ca o mreață — larg —
cu amîndouă mîinile“.

Tu însă nu jertfești nici o privire înaltului,
de teamă că orice vis e un păcat
împotriva pămîntului.

O, la amiază soarele ne va bișui trupurile;
de bucurie inimile noastre se vor sbate în țărână,
în urmele cele mai adânci ce le lasă
copitele boilor calzi de minunea aratului.

— Apoi coborîm lângă Murășul naltelor trestii —
și de pe rîal

ne-om cufunda brațele în unde pînă la coate,
pentru ca sîngele nostru văratic
să'nvețe

mersul liniștit

al apelor.

LUCIAN BLAGA

Dănuț sări speriat de pe scaun. El își aminti că nu odată din pricina semnelor i se întîmplase să confunde năzăririle sale cu realitatea. Porni ca dus de un vis hipnotic, spre ușă din fund, dinspre bucătărie.

— Loloi, Loloi, domnule Loloi...

Ca prin ceață își amintea figura împiegatului, privindu-l întrebător: „Dăm drumul domnule șef? Miercani sunt în întârziere...“

Dănuț se năpusti năprasnic asupra ușei încuiete.

— Loloi, Loloi, n'auzi, nu mai auzi...

— Ce-i frate, ce s'a întîmplat? întrebă de dincolo de ușă glasul pițigăiat al doamnei Dănuț.

— Loloi, unde-i Loloi?

— A ieșit acum . . . mi se pare s'a dus la magazie . . .

— Cu neputință, cu neputință, își simți Dănuț buzele uscate șoptind dela sine.

— Dar ce e cu Miercani dragă? se auzi din nou vocea pițigăiată a d-nei Dănuț. Nu se mai anunță? Că uite jumătate de ceas de când ați dat drumul la Călugărești.

— Am dat dru . . .

Abia atât putu rosti Grigore Dănuț. Și se prăbuși ca un mal, lângă ușă, pe scândurile bătături. Dincolo, în cuhnie porni în acelaș timp vesel, sunetul piuliței. Odată cu el, doamna Dănuț întonă o frântură de cântec. Degetele căzutului, păreau să caute ceva în praful podelei. Se crispau pe nodurile scândurilor, apoi apucau pulpanele mantalei de care trăgeau cu disperare. Pe urmă râinile, amândouă se abătură ca svârlite de un resort asupra ochilor, astupându-i sub pumnii grei, ca în fața unei priveliști fără de seamă.

În închipuirea lui Dănuț începuse să se aprindă imaginea catastrofei. Din ce în ce mai clară, mai amănunțită. Văzu pe Frosica, în vâlmășagul de călători, sguduită cu putere, de cutremurarea grozavă a ciocnirii. O văzu izbită cu capul de fiarele vagonului, o văzu călcată în picioare, strivită sub greutatea sfărâmurilor, târâtă sub osiile enorme. Văzu corpul ei plâpând în bucăți amestecate cu alte bucăți de corpuri străine. Văzu foc, sânge, auzi urlete de jale și izbucniri de explozii.

Zadarnic pumnii lui Dănuț striveau subt ei ochii înspăimântați. În adâncul lor imaginea devenea tot mai lămurită, tot mai înfiorătoare.

Și printre țipetele, printre gemetele de moarte, printre detunăturile fără seamă care-i asurzeau acum capul, își făcea loc, din ce în ce mai stăruitor, ca un cântec nespus de dulce, răsunetul de c'opoțel al piuliței. Apoi voci omenești și iarăși râsete vesel.

— Ce-ai cu Loloi? Uite-l a venit.

— Ce-aveți cu mine domnu'e șef? Să vin în birou . . .

Dănuț se cutremură ca dintr'un somn nesfârșit de adânc . . .

— Copila mea, Frosica! bolborosi el învinețit de frig.

— Ați anunțat domnule șef că au plecat Călugăreștii? se auzi din nou vocea lui Loloi.

Dintr'o mișcare Dănuț răsări în picioare. Vocea împiegatului îi măsurase dintr'o dată în gând mărimea răspunderii.

— Ați anunțat că a plecat Călugăreștii domnule șef? să nu cumva . . .

— Am anunțat, minți Dănuț, fără să-și dea seama. Am anunțat, repetă el, dumneata n'ai văzut c'am anunțat . . .

Și ghiarele i se înfipseră emiloase în beregata din care eșeau minciuni atât de nerușinate.

— Omorătorule, își șo tea el scârșnind din dinți amenințător, ca'n fața unui dușman surprins în plină neleguire. Calăule, ți ai omorât fata . . .

Și de acolo, din depărtarea câmpului înzăpezit; i se păru ca aude bubuitura fără de seamă a catastrofei. Ii veni deodată s'o ia în goană nebună de-alungul liniei, spre dezastrul, care, c'ne șt'e, poate în clipa aceasta, se petrece în necuprinsul zărei.

— Domnule șef! domnule șef! Cine putea să-l strige cu atâta stăruință, chiar în momentul asta! Dănuț holbă ochii de groază și făcu o mișcare spre dulapul cu imprimate din colț.

— Mă caută, bolborosi el iarăși. Stăi ucigașule. Nu te ascunde ucigașule . . . ți-ai omorât copila . . .

— Domnule șef, domnule șef . . . ați eșit domnule șef . . .

— A . . . tu . . . dumneata ești . . . Loloi . . .

— Eu domnu'e șef . . . cu cine vorbiți domnule șef . . .

Domnul șef privește îngrozit în juru-i. Corpul său s'a și plecat înainte, pasul i e gata să se avânte.

— Vorbiți cu cineva domnule șef?

Deodată, în capul lui Dănuț se luminează ca ziua. Un gând neașteptat își făcu loc acolo și Dănuț rămase năucit, neștiind dacă să i dea luare aminte sau nu. I se păru că altcineva s'a așezat în el însuși și vorbește în locu-i. Alt-fel cum ar fi putut răspunde cu atâta sânge rece împiegatului din bucătărie.

— Da, da vorbeam cu cineva. Un individ.

— Un individ?

— Am surprins un individ . . . am ieșit puțin afară și când m'am întors am găsit un individ în birou . . .

Corpul lui Dănuț tremură tot, din toate încheeturile. Sudoarea îi curge de pretuturdeni și vârful limbii i-a ieșit afară prin întredeschizătura buzelor. Cum poate să vorbească cu atâta siguranță, când acolo, Frosica lui moare strivită sub sfărâmurile vagoanelor? . . .

Cum poate să se scuture pe haine și să se teamă de venirea lui Loloi! Cum poate să se gândească la mânia oamenilor și la pielea lui când Frosica își dă duhul pe câmpul de răpadă . . .

Dar Loloi nu se mișcă din bucătărie; el vorbește înainte cu doamna Dănuț și răd amândoi cu veselie. Fără să-și dea seama cum, Dănuț continuă:

— L'am găsit aici: trăgea cu urechia la aparat. Mi-a spus că vrea să mă întrebe când vine trenul de Miercani . . .

Dănuț turuia înainte, par'că o lecție învățată. De individul suspect pe care l'a găsit în birou i se părea că i-e legată toată soarta.

Mintea lui se anina cu disperare de această invenție subită, care par'că-l ușura. I se părea că de aci va porni scăparea lui . . .

— De dimineață l'am văzut dând târcoale . . .

— Mi se pare că l'am văzut și eu . . . complectă împiegatul.

— Ce? Așa e? se repezi Dănuț și ochii îi străluciră . . .

— Nu era unul, cu haine de oraș și cu cisme . . .

— Ah, da, da . . . acela era . . .

— L'am văzut . . .

— Da, da, da . . . acela . . . o mutră de . . . de . . . de bolșevic . . .

Conversația urmă, deslușind înainte semnamentele individului. Iar în mîntea sfârșită a lui Dănuț o nouă nădejde de bucurie, începea să mijască adusă de cea dintâi: dacă ciocnirea nu va avea loc, dacă Frosica va scăpa . . .

— Și la urma urmei, dă-l dracului de individ domnul șef. Veniți încoace: miroase atât de pofțioș zeama de varză . . .

— Aștept să se anunțe Miercani, răspuse scurt Dănuț și se cutremură singur de repeziciunea cu care răspunsese . . . Doame, sfânta zi de mâine, scapă-mă de năpasta asta, scapă-mi pe Frosica! începură să-i bâlbăie buzele.

Alături sunetul piuliței și sunetul vocilor, deveneau tot mai vesele, tot mai animate, Loloși se pare că spuse o glumă, că doamna Dănuț dădu drumul unui răs cu spasmi, fără sfârșit.

Râsul acesta se vări în inima lui Dănuț ca un pumnal. El văzuse iarăși figura de ceară, mânjită de sânge a Frosicăi și frigurile îl recâștigă . . .

— Domnule șef ascultă coles, domnule șef, să răzi să mori . . .

Și Loloși începu să repete întrerupt de sbucnirile de răs ale doamnei Dănuț. Dar domnul șef nu auzea nimic . . .

— N'auziți domnule șef . . .

— A, na, ba da . . .

Și domnul șef porni la rându-i o toană de răs puternic care i se păru că cutremură palida figură însângărată a Frosicăi care i se așezase dinaintea ochilor.

Inima i se ghemui speriată sub coșul pieptului. Vroia să iese afară, simțea că se innăbușe. Dar își aminti că trebuie să rămână liniștit înăuntru. Se apropie de geamul cel mare dedeasupra mesei de stejar și cercetă zarea miază zilei. Dar intracolo nu domnea alt de cât albul cel mai perfect și liniștea cea mai deplină. Privind pieziș nu putea să vadă de cât cele patru perechi de șine, împreunându-se ca opt coarde pe un gât de liră. Sub sticlirea tremurătoare a gerului, părea că o mână nevăzută le ciupe ușor, neauzit de ușor.

Alături râsetul, piulița creșteau de zor. Loloși bătea violent în ușă :

— Ascultă, domnu' șef, una nostimă de tot domnu' șef . . .

GIB. I. MIHĂESCU

DINTRE CEI RĂPOSAȚI.

Doctorul Marcovici.

Deși cu o reputațiune mondială ca Doctor în medicină, Marcovici se mai bucura de trei alte însușiri cunoscute însă de mai puțină lume. Aceste trei însușiri consistau în faptul că Marcovici era :

1. Om de spirit, mucalit, dar cam piperat (Esprit gaulois).

2. Gustăreț foarte delicat ;

3. Meloman fin.

Despre întâia însușire nu voiu zice nimic, pentru că numai în latinește s'ar putea vorbi de așa ceva (*le latin dans les mots, brave l'honnêteté*) și pentru că mulți din elevii lui Marcovici, astăzi doctori mari, îi aduc aminte desigur, unele cimituri piperate ale nemuritorului profesor.

De a doua însușire însă pot vorbi fără a înfrunta nici o bună cuviință.

Marcovici era, în adevăr, un gustăreț așa de delicat încât cei mai celebri gastronomi de pe vremea lui nu cutezau să-l poștească la masă, „pentru că“ ziceau ei „nu avem bucătar destul de bun“. Pe atunci *Hugues*, era restaurantul la modă și se distingea printr'o bucătărie afeasă. Totuși, bătrânul *Hugues* prepara el însuși bucate pentru Marcovici, „căci“ zicea el „te pomenești că bucătarului îi scapă în bucate un grăunte de sare prea mult, sau frige o friptură un minut prea puțin ! D. Doctor ne-ar ține de rău !“

— „Numai eu pot servi pe Dl Dr. Marcovici proclamă bătrânul chelner Nicolae, pentru că, dacă vreun fel de bucate nu e perfect, Dl Doctor nu se supără. „*Ut non doleam de re.*“

Nicolae era transilvănean și suferea de inocenta meteahnă de a ști și de a vorbi latinește.

Intr'o zi un foarte cunoscut colonel de artilerie, coleg de club cu Marcovici, se așeză la masa lui, la *Hugues* și începu să cheșchevuzeze pe franțuzește în timpul mâncării. Marcovici tăcu un minut, tăcu două ; însăsfârșit, scos din fățâni exclamă :

— „Mai întoarce-o pe românește, mitocane, că-mi tai pofta de mâncare. Limba franțuzească e coceană prea mare pentru tine.

— „*Si nunc se nobis ille aureus arbora ramus ostendat!*“ declamă Nicolae schimbând tacămurile.

Colonelul nu a recunoscut, de sigur, versul lui Virgiliu și tot desigur, nu a înțeles aluziunea bătrânului latinoman.

Păcat!

Marcovici propovăduia o rețetă specială pentru salata de castraveți. Iată rețeta : „Cureți castraveții de coajă ; îi tai în felii subțiri ; le presari sare ca să-și lase apa ; le storci într'un șervet ; deschizi fereastră sufrageriei și arunci totul pe fereastră.“

În adevăr, castraveții sunt izvor de friguri și de răgăeli.

Ca meloman, Marcovici era abonat la Operă, al cărei veșnic impresar era Serghiadi și, dacă *protagoniștii* cântau bine, Marcovici se trăgea de nas și zicea : „Bravo ; Bravo ! Brava ! brava !“ după sexul protagoniștilor, iar, dacă nu cântau frumos, Marcovici pleca bombănind. Nu mai dedea pe la Operă și mormăia : „mai bine să mănânc castraveți !“

Eram atașat pe lângă legațiunea noastră la Roma, ba chiar bine atașat deoarece rămăsesem singur, șefii și colegii mei fugind de căldurile din August, când iaca Doctorul Marcovici, care venea să-și viziteze în treacăt vechiul prieten, pe doctorul Obedenaru, însărcinatul nostru de afaceri în Italia. Primii cât se poate de bine pe Marcovici în absența șefului meu și îl dusei seara la Cafè Colonna, unde se făceau admirabilii *granitti* cu lămâe și, de unde puteai asculta fanfara Bersaglierilor acompaniată în cor de un numeros *popolino*. Cânta frumos, *popollnul*. Marcovici, uitându-și *granitul* și tragându-se de nas, era încântat și striga : „bravo ! bravo ! brava ! brava !“ Deodată se întoarse către mine și-mi zice : „Știi cum își face Serghiadi trupele ? Vine aici și dă cu arc-nul de forță, tu primadonă absolută, etc.“

— „Dar bine, nene Doctore“, strigai „trebuie să se păcălească des“.

— „Mai niciodată ! replică Marcovici. Iar noi plătim și pentru așaia ca pentru cei de *primo cartello.*“

Marcovici nu era amator de pictură. Bogat însă, darnic și cam mână spartă, dibuia pe ici pe colo, câte un pictor nevoiaș (speță lesne de găsit, cum se știe), cădea în extaz în fața unui tablou oarecare

SABIN POPP

DESEN

se făcea că se tocmește și cumpăra tabloul zicând pictorului:

— „Să mi-l trimești acasă dar neincadrat: vreau să-l încadrez eu.”

— „Așa” explica el, pictorul nu dădea dijmă încadrării.”

Intr'o zi se întâlni, într'un atelier sărăcăcios, cu tată-meu pentru care avea o afecțiune sinceră. Bătrânii aceștia se iubeau foarte mult. Amândoi veniseră în același scop la pictorul sărac, și întrebuințau aceleași mijloace. „M'a prins” gândea fiecare dintre ei. Marcovici zicea: „Davila și cu mine ne facem concurență”. El nu încadră tablourile nici nu le atârna pe pereți, ci punea să le care în pod. Tată-meu, mai politic și mai respectuos pentru o muncă artistică, le încadră și le atârna pe pereți. Venind odată la noi, Marcovici văzu o pictură neverosimilă, care avea pretențiunea să reprezinte o pisică cu pisoi.

— „Dar pe ăștia cine i-a mai fătat?” întrebă Marcovici.

Tată-meu suferea de boala care l'a și răpus, o insuficiență aortică. Cunoșcând mersul bolii, el socotise până și câte zile mai avea de trăit și nu se înșelă decât cu patru: la 22 Iunie 1884 în adevăr, el spuse Regelui Carol, la Sinaia, fiind și eu de față:

„Mai am tocmai 61 de zile” și muri în 26 August. Deoarece Regele Carol și cu mine protestam, el răspunse zâmbind: „Nu e chestiunea dacă mor sau nu, ci cum o să mor? E aci o luptă între trachee și aortă; dacă tracheea e mai tare, ea va strangula aorta și voi muri din oprirea circulațiunii iar dacă aorta e mai tare, ea va strangula tracheea și voi muri înăbușit. Sfârșitul e fatal: *quo modo* e însă necunoscuta ecuațiunii.”

Prin Iulie—August următori, Marcovici venise să vadă pe tată-meu. Intr'o zi năvăli cu o droaie de medici; toți studiară bolnavul pe toate cutele, îl auscultară, îl percutară și apoi trecură în camera de alături pentru a se consulta; uitaseră însă ușa deschisă, așa că tată-meu auzia tot ce vorbeau. — „Toate bune”, zicea Marcovici; dar nu mi explic sudoarea rece de pe frunte.”

Tată-meu își făcuse un carnet în care nota, zi cu zi, ceea ce îl putea interesa. Acest carnet nu a fost citit de noi decât după moartea lui. La data consultației medicale sus zise, muribundul scria în carnet: — „Nu urez amicului meu Marcovici să și explice vreodată sudoarea rece, — groaza morții.”

Repetând, lui Marcovici peste câțva timp, această frază, el exclamă ștergându-se la ochi: — „Tată-tău era un creier puternic, o inimă de aur și un suflet

înalt. E prea târziu ca să apuc pe vreunul din splendidele drumuri croite de el; acum sunt prea bătrân!
Rien ne sert de courir, il faut partir à temps.
 Av'z tineretului.

Dan Cerchez.

Printre milioanele de vieți secerate de războiul mondial, sunt și câteva ale unor mari artiști și unele asupra cărora se întemeiau mari nădejdi; viața lui Dan Cerchez a fost dintre acestea. Era firea cea mai bogat înzestrată din câte mi-a fost dat să cunosc: muzicant, pictor, poet, artist în toată puterea cuvântului, el avea toate darurile și peste toate acestea un suflet blând și generos își revărsa talazurile.

Putea, ca mulți alții, să se *învârtească* (având, destule rude sus puse) dar a preferit să-și facă datoria pe front. Orb, un glonț l'a lovit; dacă glonțul nu ar fi fost orb poate că-l cruța.

Avut, tânăr, însurat de curând, iubit chiar de cine îl cunoștea abia din vedere, Dodel (așa îi zicea toată lumea) era merit fericirii și poate, gloriei. N'a vrut soarta!

După urma lui ne-a rămas abia hazlia revistă "Obor Gara de Nord" și alte mucalități. Dar intimitii lui nu se săturau să privească, agățate pe pereți, o sumedenie de mari schițe, în culori, ale unor afinite sau tablouri plănuite. Pentru mine (sau mai bine zis, pentru *Sutașul Troian*) Dodel schițase cinci decoruri și câteva planse ilustrate. Erau splendide. Mai ales decorurile actului al IV-lea și al V-lea și planșa *Du'ama conabie* făceau o puternică impresiune!

Adeseori venea, târziu, noaptea, să mă ia dela Teatru sau dela Capșa, de unde, subțit cuvânt de ami *face un bout de conduite*, mă întovărășea până acasă.

Ca să nu rămân mai pe jos de așa gentileță, îl întovărășiam și eu până la poarta casei părintești. Apoi el se întorcea cu mine până în str. Zorilor și eu iarăși cu el până la capul podului. În timpul acesta puteam să bodogănim în toată liniștea toate ramurile artei și toate tainele punerii în scenă treceau prin bodogăneala noastră; ne spuneam unul altuia versuri din poezii români sau streini, vechi sau contemporani; dar când se crăpa de ziuă ne despărțiam, cam pela Biserica Albă, el pornind în sus pe calea Victoriei și eu în jos.

Dodel avea proiecte admirabile, în care mila lui pentru cei săraci se amesteca cu gusturile lui artistice. Voia să puie în exploatare o enormă pădure de pe niște dealuri înalte. Pe culmea cea mai ridicată avea de gând să-și clădească o casuță dela care ar porni la vale către marginile pădurii, lungi drumuri drepte prin care s'ar vedea, ca prin gigante telescoape, șesurile, luncile cu flori, albiile râurilor. Pentru croirea acestor drumuri — și prin urmare a tăerii copacilor — s'ar da de lucru muncitorilor săraci din vecinătate. — „Este” zicea el „un mod de a parca pădurea. O linie de vagonete aeriene ar transporta lemnele la o linie ferată cu cale strâmtă, care ar fi în legătură cu C. F. R. Pe când pădurea de exploatează și întreprinderea își vede de treabă, eu aș putea, liniștit, face versuri și tablouri”

Frumoase proiecte visate numai... Ce se vor fi făcând „dincolo” visele?

„Mais ou sont les neiges d'antan?”

Un glonț a prefăcut totul în amintiri...

A DAVILA.

STRĂINUL

*Pe bancă, sub castanul din vie, te așează,
 Străine, ce venit-ai privesc, s'o vezi —
 Florica e sub ține, cu casă, parc, livezi;
 Și peste drumul mare: zăvoiu... înserează.*

*Câmpia e albastră și'n zare norii ard;
 Sclipește Râul Doamnei în spre apus, o clipă...
 Un taur muge; puțul cu lanț și roată — țipă;
 Și vrrr... un zbor de grauri 'sbucnește dintr'un gard.*

*Te pleci mirat, străine, pe-amurg ca pe o ramă
 Ce-ăr străluci din umbra muzeului pustiu,
 Și crezi, pornind aiurea rănit de-un dor târziu,
 Că-aceasta e Florica...*

Dar n'ai zărit, ia seamă,

*Pe-albastră depărtare a luncii de demult,
 Trecutul meu ce arde sclipind în Râul Doamnei —
 N'ai auzit, deodată rupând tăcerea toamnei,
 Vrrr... zborul vremii, care — cutremurat — l'ascult.*

Florica, 1921.

ION PILAT.

PAGINI DESPRE IBSEN

ROSMERSHOLM

Între toate piesele lui Ibsen, „Rosmersholm” e poate cea mai desăvârșită. Scrisă când era în al cincizecișaptelea an al vieții, ca fructul copt al maturității lui poetice și împreună cu „Rața Săbatică” sfârșește ciclul pieselor sociale și realiste, anunțând faza simbolistă din ultimii lui ani.

Pe când în aceste piese din urmă ca și în operele bătrâneții lui Goethe viața, personajelor e întretăcută cu simboluri și abstracții de un înțeles deseori obscur și al căror fir se rătăcește nu odată înaintea noastră, în Rosmersholm elementul simbolic nu apare decât ca ceva secundar, în acei cai albi care revin ca un refren, de câte ori e vorba de sufletul morților familiei Rosmer.

Ca și în piesele anterioare ale lui Ibsen resortul dramatic îl formează și aici tot conflictul între individ și forțele societății, dar nota dominantă e alta, o problemă psihologică, aceea a influenței morale reciproce ce poate exista între două ființe legate printr'un sentiment puternic, problemă profundă pe care Ibsen a tratat-o cu un fel de analiză delicat și subtil și în care trăiește parcă ceva subiectiv și intim

În Rosmersholm, Ibsen atinge mai multe coar-deși în această piesă mai mult ca în ori care alta, calitățile observatorului și ale satiricului apar reunite cu acele ale psihologului și poetului, într-o armonioasă sinteză.

Inchegarea dramatică a piesei dovedește o virtuozitate tehnică superioară. Disprețuind trucurile ef-tine și uzate din garderoba teatrului modern, Ibsen reușește să realizeze un maximum de efect dramatic cu cele mai simple mijloace.

Cu ce măiestrie e condus dialogul, condensat, nervos în care nu e un cuvânt de prisos și în care fiecare luminează un colț din viața intimă a person-ajelor! Acțiunile și gesturile lor se succed cu nece-sitate, după o implacabilă logică.

Piesa are ceva din simplitatea gravă, din con-turul sever și rigid al tragediei antice. Numai că eroii nu sunt sub jugul fatalității exterioare.

Când în fața acțiunilor care se desfășoară ne întrebăm de ce? ca și Shakespeare, poetul evocă înaintea privirii noastre terorizate fatalitatea internă a caracterelor, ultimul și eternul mister al individu-aliității.

Pastorul Rosmer e ultimul vlăstar al unei fami-liei aristocratice de pastori și de militari, familie res-pectată în întreg ținutul. O atmosferă de puritate morală, de rigorism, de demnitate superioară a dom-nit totdeauna în această familie, în care copiii nu plâng, nici nu râd nici odată.

În firea lui Rosmer trăiește toată finețea eredi-tară a unei rase vechi. El e un suflet visător, me-ditativ, delicat, sensibil la influențele externe, o vo-înță slabă menită să cadă pradă impulsurilor puternice din afară. Căsătoria lui a fost nenorocită și anii cei mai frumoși ai vieții i-a trăit alături cu nevasta lui Beathy, bolnavă de nervi, într-o atmosferă înăbuși-toare, în care se simțea deprimat.

O prietenie feminină, aceea a Rebecăi l'a sus-ținut până la moartea ei și după această moarte, legătura lui ideală cu Rebeca l'a făcut să renască, să simtă o nouă primăvară în sufletul lui. Sub im-pulsia ei și împreună cu dânsa a citit cărți noi de filozofie și de știință. Încetul cu încetul a început să se îndoiască de credința strămoșilor și să se con-vingă de adevărul ideilor noi. Forțe care erau în el adormite, se deșteaptă acum. Rosmer vrea să-și trăi-ască viața, căci simte în el chemarea unui apostol laic și îndemnat de Rebeca e hotărât să se arunce în văitoarea luptei. Dar el vrea să înobileze sufletele și ori cât ar fi de violent conflictul de idei, să respecte persoana adversarului. De la început se izbește însă de oameni care nu sunt deprinși cu de-licateții de felul acesta. Și când rectorul Kroll, cum-natul lui, devine adversarul politic al lui Rosmer, el îi destăinuiește bănuiala că Beathy nu s'ar fi sinucis numai din cauza boalei ci și pentru a-i reda liber-tatea și a face loc alteia. Îndoiala pătrunde în suf-letul lui Rosmer, cu toate chinurile ei.

Oare prietenia, comunitatea lui de idei cu Re-becca nu era o căsătorie spirituală, de care Beathy și-a dat seamă înaintea lui și în aceia ce privește moartea ei, e oare el liber de ori ce răspunderi?

Întrebarea aceasta, îl roade în fondul lui afectiv ereditar și conștiința scrupuloasă a creștinului și a pastorului, revin la suprafață adânc răscolite.

Și chinuit de imagina moartei și de veșnica întrebare pe care n'o poate înlătura, Rosmer se îndoi-

este de misiunea sa care, sub influența Rebecăi, se simțea cu atâta entuziasm chemat.

Poate oare reuși o operă, când ea are ca punct de plecare un păcat? O operă adevărată cere vese-lie, conștiința curată, nevinovată a sufletului.

În zădar încearcă Rebecca să-i redea liniștea perdută și încrederea într'insul. Mărturisirea ei, prin ca e ia asupra-și toată vinovăția îl zdrobește mai mult. El simte că toată atitudinea lui din urmă a fost produsul influenței străine, că el a fost instru-mentul unei alte voințe. „Am fost o mânășă în mânele tale“ spune Rosmer, c'o indignare reținută. Și rămas singur, el care nu poate trăi fără un punct de rază, se întoarce iar la tovarășii de credință, de altă dată.

Din galeria de femei a lui Ibsen, femei care nu sunt ca cele mai multe din eroinele teatrului francez contemporan, păpușe senzuale sau ființi conduse numai de instinct, Rebeca e poate cea mai seducătoare prin individualitatea ei puternică, prin farmecul ei misterios și demonic.

Ce contrast între origina ei și cea a lui Ros-mer! Pe când el are atâtea legături cu strămoșii și cu trecutul, ea e o deznăscută, venită într'o zi din Nordul Norvegiei, cu un trecut încărcat și suspect în urma-i. Lipsită de tată și crescută de un doctor care o adoptase, ea e liberă de orice prejudecăți și stăpânită de ideile cele mai radicale.

De la început ea simte o patimă nebună, săl-batică, p ntru delicatul și nobilul Rosmer, „M'a cu-prins cum cuprinde furtuna marea, cum se dezlân-țuesc acele vârtejuri teribile în Nord. Vin, te apucă în furia lor și te duc cu ele cât vor. Nici vorbă să te poți împotrivi. . .“ Ea nu se dă îndărăt de la ni-mic, pentru a-l cuceri. Ideile la care convertește pe Rosmer sunt un mijoc de a se apropia de dânsul și a pune stăpânire pe sufletul lui. Dar obstacolul principal care-i barează celea, e soția lui Rosmer, Beathy. Și fără multă ezitare, voința ei neînfrănată tinde s'o înlătore. Forța obscură a pasiunii, mai puternică decât dânsa o împinge la aceasta, nimi-cind cu încetul orce scrupul și orice normă mo-rală; „Credeti că am lucrat cu precugetare, cu ră-ceală, cu calcul? Voiam să îndepărtez pe Beathy, s'o îndepărtez într'un chip sau altul. Nici odată însă n'am crezut că vor ajunge lucrurile aici; la fie care pas pe care încercam să'l fac, mi se părea că un glas din interiorul ființei mele îmi strigă: Nu vei merge mai departe! Nici un pas! Și cu toate astea nu mă puteam opri. Trebuia să merg puțintel mai departe. Un pas dar, numai un singur pas și pe urmă încă unul și încă unul. Așa am ajuns la sfârșit.“

În fie care zi, ea infiltrază în capul bolnavei nenorocită fiind că nu avea copii, ideia că Rosmer suferă din cauza ei, ca nefiind tovarășă potrivită ce dânsul. Ideia care face la urmă pe biata bolnavă, s, se sacrifice să-i cedeze locul

Dar când și-a ajuns scopul, când Beathy a fost supri nată, când Rosmer pentru a pune capăt unor clevetiri din afară, vrea s'o ia de soție, ea refuză cu hotărâre.

Un an de trai aproape de dânsul, a transfor-mat-o. Printr'una din acele infiltrațiuni lente și pe-netrațiuni misterioase, care au loc în adâncimele inconștientului, în regiunea profundă și nocturnă a sufletului, spiritul lui Rosmer ca și atmosfera morală,

eare o învăluia, au pătruns în ea, încetul cu încetul, și apriga, nepotolită voință de odinioară a fost paralizată. „Dorințele îngrozitoare, beția simțurilor au zburat așa departe de mine. Toate aceste puteri răzvrătile au dispărut în neființă și am simțit atunci profunzimea unei păci amețitoare ca acea care domnește la noi în timpul soarelui din miezul nopții, pe stâncele unde păsările mării își fac cuibul.“ Se cunoște acum „iubirea cea mare, născută din sacrificii și din renunțări“ dar ființa ei bolnavă, e subjugată de o lege străină, nepotrivită cu firea ei. Căci spiritul Rosmerilor înobilează sufletul, ucide însă fericirea.

Rebecca simte acum prețul unei coștiinți curate și chinul remușcărilor . . .

Înainte de a pleca spre Nordul depărtat ea încearcă din nou să redea lui Rosmer credință în el, în puterea lui de a înobilă sufletele. Dar Rosmer se îndoiește acum, nu numai de el, dar și de dânsa.

El vrea cu ori ce preț o dovadă și deodată un gând nebun îl cuprinde. E în stare, să facă, pentru el Rebecca ceia ce a făcut pentru dânsul, soția lui Beathy?

Nu, Rebecca nu o va face. Dar când Rebecca își pune hotărâtă șalul pe cap și vrea să-ia drumul morții, convins acum de iubirea ei Rosmer simte că trebuie s'o urmeze.

Ori cât de vinovată ar fi prin trecutul ei, și mai ales prin acțiunea ei criminală, Rebeca apare în acest moment, transfigurată. Și prin mărimea sacrificiului, prin renunțarea totală la viața simțurilor aceea încomunicabilitate, barieră eternă care există între două ființe, or cât ar fi de puternice afinitățile lor electice, pare de dată această învinse. Și sufletele lor plutind în purul eter, în fața morții se contopesc măcar pentru oclipă, într'unul singur.

O creație din cele mai originale ale lui Ibsen e aceea a lui Ulrich Brendell, această natură distinsă dar incompletă, căruia i-a lipsit disciplina, echilibrul, puterea de stăpânire a instinctelor. Profesorul de odinioară al lui Rosmer în tinăreță promitea să devie un om mare, dar a ajuns în viața lui practică un vagabond, un bohem, un deklasat și un vițios. Simțul lui moral e în cea mai mare parte tocit, dar în momentele lucide spiritul său liber, cinic, tăios mănuește în chip superior ironia și are uneori scânteeri în care strălucește avântul, fantazia, verva unui poet liric. Venit la Rosmersholm pentru a ține o serie de conferințe, în care avea după expresia lui „să sacrifice pe altarul emancipării ideile și viziunile singurătății sale“, după ce încearcă în zadar să intre într'o societate de abțință pe timp de o săptămână, se dedă vițiilor sale într'un mediu cu totul inferior și când în fine, vrea să-și realizeze scopul simte că nu mai are ce spune, că puterile nu-l mai ajută. Comoara lui sufletească e vidă, voise mai mult decât putea. Tragedia atâtor inteligenți pe care păcatele temperamentului le ridică la neputință și la distrugere!

Ce frumoasă e imaginea prin care Brendell exprimă starea lui sufletească în urma eșecului final: „Sunt ca un rege jefuit între ruinele palatelor mele, prefăcut în cenușă“.

Și ce profundă ironie e în răspunsul pe care lădă lui Rosmer, când acesta vrea după obiceiul lui, să-l împrumute cu ceva.

ÎMPRIMĂVĂRARE

*Trec lin ca niște paseri albe,
Trec trîndavele ore . . .
Iar cheiul îmbătat de soare,
Și-a'nfipt privirea'n fund de zare:
Din largul undelor sonore,
Azi, pânza cea dintâi răsare . . .*

Și plouă, plouă, plouă soare . . .

*E-o liniște profundă, limpede, ușoară . . .
S'aud cum mugurii plesnesc în floare.
O undă singură dac'ar mișca —
Tot cerul clar și fin ca un pocal
S'ar auzi cum ar vibra
Asemeni unui clopot de cristal.*

*Și-i soare, soare, soare . . .
Topitul cer undește lin
Prin liniștea senină, rară,
Și inecînd pămîntu'apoi —
Inundă case, străzi, copacii goi,
Și crește — crește ca o Mare . . .*

*S'asa cum stau pe cheiul adormit,
Simt Veșnicia'n suflet cum îmi crește
Ca un copac imens și liniștit
În care toată clipa înflorește.*

*Stă infinitul amuțit . . .
Și plouă, plouă, plouă soare.*

ION OJOG

„Poți să-mi împrumuți un ideal sau două? O păreche de idealuri uzate. Vei face o faptă bună“.

În Morstengard, arivistul și demagogul pe care cu disprețul aristocratic al intelectualului îl făcuse la început idiot, îl vede acum stăpânul viitorului. Și dornic de liniștea marelui neant el pleacă în noaptea neagră, dărîd lui Rosmer sfaturi. „A trăi fără nici un ideal, e marele secret al luptei și biruinței. Aceasta e culmea înțelepciunii în viață. Viața vechiului tău profesor să-ți fie de exemplu. Distruge tot ce-a căutat el să graveze în sufletul tău. Nu ți zidi niciodată cetatea pe nisipurile zburătoare“.

Mortensgaard face parte din ceata de gazetari și de politicieni zugrăviți în trăsături atât de viroase de Ibsen. Fost învățător, destituit pentru imoralitate, el a făcut un nume ca gazetar și luptător pentru ideile radicale.

Dar nu ține mult la ele, ceia ce urmărește e în primul rând succesul personal. E un utilitarist, un spirit practic, care vrea să-și facă drum, un om care nu are curajul să contrazică prejudecățile mulțimei, ei caută totdeauna să le măgulească.

E caracteristică atitudinea lui față de Rosmer, Schimbarea de front a acestuia, căci prin trecutul lui, prin autoritatea morală a familiei sale, poate fi un recrut prețios pentru partid. Dar când aude că Rosmer s'a schimbat nu numai convingerile politice dar și credința, lucrul se schimbă.

Faptul acesta trebuie tănuț, el nu trebuie să pătrundă în public, căci acesta l'ar primi rău. Democrația are nevoie de oameni cari n'au rupt legătura cu biserica, ea nu duce lipsa de liber cugetători. Și rugat de Rosmer să anunțe în gazeta pe o conduce schimbarea lui, el nu vrea să publice din ea decât ceia ce-i convine. Ca și alți eroi ai lui Ibsen, Mortensgaard reprezintă de minune ipocrizia, oportunismul, acea inteligență vulpină care asigură adaptarea și succesul în epoca noastră de democratism ascendent.

*

Rectorul Kroll e reprezentantul combativ și fanatic al ideilor conservatoare, un spirit îngust și intolerant: Tiran din naștere, el nu poate admite libertatea opiniilor și când Rosmer îi spune că lup'a de idei nu trebuie să fie însoțită de ură personală el răspunde: „Pe acela care nu-i de părerea mea, nu-l cunosc și nu sunt dator să-l cruț”. Rob al prejudecăților, el nu poate crede în posibilitatea unei morale fără bază religioasă. „Nu există altă moralitate decât cea care are rădăcini în credințele bisericii”. De aceea el se îndoiește de puritatea relațiilor dintre Rosmer și Rebecca, dintre un renegat și o femeie emancipată, căci „libera cugetare aduce în mod fatal și iubirea literă”.

Și acest avocat grav al virtuții, căruia nu-i lipsește șiretenia și în față căruia Rosmer pare un copil naiv, își exprimă totdeauna ideile tradiționale într'un chip autoritar și declamator care contractează cu spiritul liber al lui Brendell și cu naturaleta Rebecă și dă nu odată o nuanță pronunțată de ridicol, persoanei lui respectabile.

*

Considerând piesa din punctul de vedere al semnificației ei etice vedem că Rosmer, Rebecca, Brendell, personaje care cu toate defectele lor omeneste sunt niște exemplare de elită, apar ca riște învinși în lupta lor cu forțele societății.

Rosmer și Rebecca se elimină de bună voie dintr'o societate în care nu se pot adapta, iar Brendell ajunge o sărmană epavă.

Terenul rămâne deschis, înaintea lui Kroll care reprezintă trecutul și mai ales a lui Mortensgaard omul viitorului.

Trebuie să căutăm oare în vorbele lui Brendell „marele secret al luptei și al biruinței e a trăi fără ideal”. gândirea lui Ibsen și senzul profund al piesei?

Să fie zădarnică lupta pe care o duc acei care cred în valori ce depășesc orizontul pornirilor infe-

rioare, împotriva fanatizmului și a demagogiei, a intinericului și a minciunii? Se reduce viața pentru sufletele în care vibrează un ideal, la ceia ce numea unul din cugetătorii subtili ai vremii „une course vers l'impossible à travers l'inutile”?

Să fi scris oare Ibsen această piesă într'unul din acele momente de depresiune sufletească, în care un Shakespeare a scris regele Lear sau Timon, momente în care omul apăsător de greutatea vieții nu mai îndrăznește să privească cerul? Cu toată atmosfera de pătrunzătoare melancolie pe care o respiră în ea, piesa nu ține lasă această impresie.

Ea nu are desigur nota amară care formează tonalitatea Raței sălbatice, acea dublă parodie a lui Brand și a lui Peer Gynt în care poetul renegând parcă visurile de altă dată a zugrăvit lamentabilul faliment al idealului, cu toată cruzimea unui nemilos realizm.

Un suflu de idealism și de nobilă poezie străbate întreaga piesă. Dacă eroii în lupta lor cu mediul, sunt nevoiți să se suprimă singuri, în acțiunea lor voluntară, e un elan spiritual de o incomparabilă înălțime. Mersul lor spre puntea care duce la moarte, are în el ceva triumfal, și pare o victorie împotriva materiei și a forțelor ce ne leagă de dânsa. Și din acest elan radiază nu știu ce farmec mistic și valori sufletești care nu se pot pierde...

OCTAV BOTEZ

UN GÂND TINERESC ȘI UN SFAT BĂTRÂNESC.

În jurul unei anchete cu răspunsuri neașteptate.

Se pare că cele două mari reforme, care stau la temelie noului alcătuirii ale țării, n'au dat pentru moment rezultatele așteptate. În orice caz entuziasmul romantic de ieri e scăzut. Totul e din nou de făcut. Pământ pentru plugari fără minte luminată și fără pilda unor gospodării înjghebate cu sistem, nu înseamnă de cât o nouă iobăgie, o țărinei. Muncitorul nu știe, cum s'o scoată la capăt pentru a-și plăti anuitățile. Cât despre votul universal? Nu ne-a adus deocamdată decât strămutarea cluburilor politice la sate, când acolo trebuia mai întâi școală, și biserica, și medic, și din nou gospodărie.

Acestea le-au văzut, nu cărmuitorii politici, nici sfătoșii profeți, nici măcar cărturarii ce fuseseră până mai ieri teoreticianii întierbântați ai acestor reforme. Le-au văzut câțiva tineri, ce n'au părăsit încă băncile facultăților. Tinerețea mai are naivități de acestea. Mai târziu vine cumințenia, convertirea la cutare club politic, — la capătul drumului așteaptă spectrul lui Coriolan Drăgănescu, eroul multiplicat al

lui Carageale. Dar până la această „cumințire“, feciorul de popă, și de dascăl sătesc, și de funcționar nevoiaș; acolo în cămăruța sărăciei unde este loc și pentru un bulgăre de idealism, a găsit timp să se îngrijoreze și de besna satelor și de lumina ce în târzie să vină. Din aceste gânduri generoase credem, — a născut ancheta pusă la cale de o revistă studențească din Capitală.

Erau întrebați profesorii să și dea părerea asupra rolului cultural al studentului și pregătirea sa pentru o activitate extrauniversitară.

Dar ce duș răspunurile!

Singurul dl Nicolae Iogă, repetă că studențimea nu mai e factorul viu în mișcarea culturală, — dar se mulțumește să nu se dea nici o soluție pentru ca studențimea să devină un răspânditor, nu de cunoștințe ci de dorința și bucurie de a cunoaște... Tot fără soluție practică dl M. Dragomirescu îndeamnă studențimea să ajutore ridicarea culturală a țării, dar pare a micșora cadrele ideii atunci când precizează „alinarea mizeriei, ignoranței și năpraznicei debandade morale care tronează în cartierile de la periferia Capitalei“

Cel puțin dl Dissescu e categoric: „studențimea nu poate avea nici o menire culturală, câtă vreme ea însăși primește cultură.“ Asemenea dd. C. Rădulescu-Motru, G. Antonescu și Virgil Barbat, cu multe, multe rezerve ar inclina să recunoască studenților un mititel rol cultural dar cu atâtea ocouri, cu atâtea rezerve, încât străbate la lumină neîncrederea.

* * *

Desigur că din răspunsurile a nouă profesori universitari nu s'ar putea face o generalizare. Ele totuși, sunt un prețios indiciu.

E drept că nu s'au cerut sfaturi pentru începutul unei mișcări culturale. Poate chiar că profesorii universitari — în situația de astăzi a țării — erau datori să pună bazele unei inițiative.

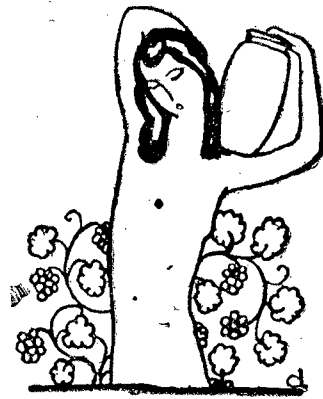
S'ar fi putut însă redacta întrebarea în felul următor deopildă:

— Procentul analfabeților trece în multe părți a'e țării, peste 90 la suta de locuitori. Învățământul stagnează la sate din cauza lipsei câtorva mii de învățători, cari nu se pot recruta din diverse motive. (Datele asupra satelor, cari de ani de zile n'au avut nici un învățător de multe ori chiar preot, se pot lua dela ministerul instrucției)

Țăranii orberăesc în neștiință și mizerie Din cauza ignoranței sunt refractari tratamentului medical. Sate întregi sunt sifilizate. Mortalitatea, printre noui născuți mai ales, a atins proporții fantastice.

In fața acestei stări de fapt, credeți d'voastră dle profesor că studențimea ar putea contribui cu ceva la ameliorarea situației? și care ar fi în acest caz soluția practică?

Atunci poate, distras dela distracția sa cotidiană, chiar și dl Dissescu ar fi gândit altfel. Și-ar fi adus aminte poate de cifrele îngrozitoare ale statisticilor, și de nepăsarea de care vinovați s'au făcut atâția cărturari; mulți de la sate porniți, și cucerii într'atâta de „cultul frumosului sub toate formele lui“, în cât nu s'au mai întors niciodată în niște cătune păcătoase, din care sifilisul și mizeria a șters demult și frumosul și — vorba dlui Dissescu — „toate formele sale.“

SUSPIN, IN ZORI

— Andrei Ady —

O, lume superbă,
Scăldată în zori,
Fericit, beat delir,
Lume hodinită,
Tainic, și drag
Oraș, cu mii de noi cuiburi,
O, sfântă cântare matinală:
Simfonie — a vieții,
Minunată Viață.

Ce chiuit de plăceri
Și toate — ale altora.
Ce de aur sună
Și-i tot al altora.
Ce de forțe se bat
Și-s toate — ale altora.
Ce de femei sunt
Și-s toate — ale altora.
Ce de nou delicii
Și-i tot al altora.
Ce de ispite se-aprind
Și-s toate — ale altora.
Ce de toate sunt,
Ce mândre de toate,
Ce sfinte de toate,
Și-s toate ale altora.

Trad. ISAIA TOLAN

* Din sufletul lor proaspăt, tinerii aceștia au smuls o floare fragedă, ca toate gândurile tinerești și au venit să o ofere țării.

Profesorii și-au pus ochelarii, au începută o măsură, a o cântări, a o pipăi cu degetele lor învechite. Și au tras ochelarii pe frunte, iar i au coborît. Ce mai poate rămâne din ea de cât un mototol veșted?

Și n' defintiv ce-i importă pe studenți cei nouăzeci și zeci neștiutori de carte dintr'o sută? Chestia e să o avem cultul frumosului — bine înțeles „sub toate formele lui.“ . . .

I. ISTRATE.

IDEI, OAMENI & FAPTE

Angkora, cetate misterioasă.

Au trecut șaiszeci de ani de când un savant francez, *Mouhot* a descoperit în adâncul pădurii cambodgiene, la Angkora, vestigiile unei civilizații uitate. Monumente uriașe de piatră dantelată, piramide cu nenumărate basoreliefuri care înfățișau legendele epice din cărțile sacre ale Indiei; capiteluri și coloane cu broderii de granit; câte-va sute de kilometri pătrați acoperite cu cea mai formidabilă îngrămădeală de piatră pe care a închipuit-o mintea omenească și, cel mai mic colț de grezie, cel mai neînsemnat umăr de monument, săpat, înflorit, animat de ornamentele iscodite de o inepușabilă imaginație care în toate formele multiple ale vieții a zămislit un nesăcătuit izvor de artă. Iar deasupra acestor rămășițe de civilizație apusă, pădurea sudului năvălită ca o apă. Zidurile răsturnate de rădăcinile copacilor cu frunza lată, liane înfășurate de gâtul idolilor cu îmbrățișări ucigătoare, basoreliefurile astupate de mușchiul gras, elefanții giganți de gresie ascunși de ierburi înspicate, o cetate de basm cu o lume de piatră, inundată de vegetația lacomă a ținuturilor cu soarele fierbinte și cu văzduhul încărcat de umezeala dospită.

Arheologi și poeți, se îndreptară de atunci fără număr spre ruinile acestei civilizații hinduse, ce-a cunoscut gloria cu nouă veacuri în urmă, și despre care oamenii cu fața galbenă nu mai păstrează acum în amintire decât legende fabuloase. Loti, Brioux, Ajalbert, Delaporte, pelerinii Angkorei ne-au adus apoi o întreagă literatură inspirată de aceste cetăți misterioase, ascunse în adâncul codrilor unde jaguarii tâșnesc agil din tufișuri cu salturi împinse de rezortul elastic al mușchilor și unde, drumurile se bariadează dela o zi la alta, cu zidul vrejurilor agățătoare.

Albumul pe care ni-l trimite acum *Librairie de France* — „*Sculptures Kmeres*“ tipărit sub îngrijirea dlor Mietchaninoff și Marchal e pentru ochi o desfătare. Naga, șarpele heptacefal care e pentru arta cambodgiană cea ce e dragonul pentru cea chineză și japoneză, încadrează cu trupul său ondulat esplanadele și terasele sacre, și își înalță cele șapte capete iritate în vârful peroanelor monumentale, zeii panteonului brahmanic, întorc din scobiturile de piatră ale templelor fețele lor uriașe către cele patru orizonturi și spre Budha venit mai târziu pentru a alunga cu chipul lui liniștit, Dumnezeii brahmanici din sanctuarele golite... Ce artă puternică, ce imaginație fără hodină, ce răbdare orientală a scrijilat în granitul acestor monumente formidabile podoabe de miniatură? Închizi albumul cu plânșele acestei magii milenare, și iată ce monstruoase și sure, par cuburile de piatră și ciment, ce vor să fie monumentele noastre; de artă firește; de biată artă modernă în care un domn Costin Petrescu oarecare poate mășgăli fără nici o pedeapsă zidurile catedralelor sortite să dureze peste veacuri.

Liste de subscripție

Nouăzeci de oameni au murit zdrobiți sub prăbușirile minei de la Lupeni. Firește, aceasta nu e literatură. E numai biata realitate. Și totuși gândul nu ni-l putem întoarce la rozele de Mai. O listă de subscripție, mai multe chiar, s'au deschis imediat. Dărnicia Suveranului, sensibil la durerile celor mulți

a dat cea dintâi pildă: peste o mie de lei de suflet. Flori au fost puse pe sicrie. Miniștri au roștit discursuri. Fotografii au ilustrat reportagiile gazetelor. Nu știm dacă nu cumva și o casă de filme nu și-a trimis un fotograf. Și listele de subscripție circulă, între timp, alături un ascenzor se rostogolește din înălțimi, în altă mină, ucigând mai puțini muncitori. Numai 12. Aceia nu s'au mai bucurat de discursuri. Erau abia o duzină. Dar s'a deschis și pentru aceia liste de subscripție. Sînt oameni cari trebuie să moară pentru a stârni generozitatea. Cât trăesc, fac să se vorbească de dînșii, doar aspru, prin inspirația severă a unui Comisar regal...

Dar de ce liste de subscripție pentru morți. când ele lipsese încă viilor? În minele Ardealului se mai întrebuințează încă lămpi vechi cari fac să explodeze gazurile: funiile ascensoarelor mai sunt și aiurea putrede. Societățile sunt prea sărace pentru a înnoi. Ceea ce nu pot face, fiindcă nu se pot știrbi devidentele; să facă generos caritatea publică. Să deschidem subscripții pentru ele. Să deschidem și pentru officoșii cari mor în aceasta primăvară înflorită, pentru sifiliticii satelor de care nimeni nu îngrijește, pentru scolile cătunelor ce nu se deschid, pentru bisericile sparte de ploii, pentru studenții ce se împușcă de foame la Paris, pentru cărțile ce nu se mai pot tipări, pentru gazetele care mor. Să cerșim mila publică, fiindcă statul, abstracție vană nu poate îndestula acestea, bietul Stat care are de întreținut atâtea automobile!

Dima.

Acum când sărbătorirea moșneagului cântăreț de șaaptezeci de ani s'a încheiat, ne place să comparăm gestul lui Arhim de continuând în apropierea morții problemele savante, cu inspirația Dima ce în temniță și martiriu fără să se turbure în seninătate, creia cântece bisericesti. Și am vrea ca aceste cântece să răsună în liturghia încoronării. Un bătrân curat alcătuita cântece nouă pentru lumina lui Dumnezeu, ce din înalt se uita nu numai la temniță ci și la destinele noastre. E desigur gândul acesta întors îndărăt, plin de amintiri pioase. Dar în țara cea liberă acum când destinele s'au împlinit; și-ar mai găsi oare cânturile rezonanța senină din temnițele unde nădejțile erau nemânjite încă de realizare?

AKERON & COMP.

„MISTICA ROZĂ“ SAU „POEZIA DEAPURURISTĂ“

(Em. Ciomac. Mistica roză. Poeme București. Inst. Luceafă-rul. 15 lei)

„Simții — spunea Buffon — o lovitură electrică ce vă atinge în cap și vă strânge în același timp inima, iată momentul de geniu.“

Nu mai încapă nici o îndoială după lectura laborioasă a *Misticii roze*, că autorul celor peste cincizeci de poezii a fost departe de a fi suportat *le coup de gen'e*, fie el de esență electromagnetică, după cum îl voia cu naivitate Buffon. Și totuși volumul interesează. E reprezentativ. Intrupează perfect o profesiune poetică în desuetudine. Ilustrează categoria barzilor amatori, cari își suspină pe hârtie velină, în volume de lux, numerotate și cu semnătura autorului; — iubiri desamăgite și nostalgii turburi, ce prelungesc la unii adolescența dincolo de ceasul cumințirii. Firește poezia e un câmp cu flori, cu isvoare și cu răcoroasă umbră, unde poate intra oricine nefiindând, nici gard de sârmă ghimpată care să interzică invazia celor ce se cuveneau oprii afară, nici paznic cu măciuca destul de puternică, pentru a mână nechemații spre îndeletniciri mai folositoare unei țări agricole în plină refacere. Abuzând de acest regim liber în literatura națională, dl Ciomac a tipărit un volum de 150 pagini cu poezile și s'a pus să colecționeze recenziile prietenilor și neprietenilor, în așteptarea ceasului când va trece direct în antologii. Iar între timp, recenziților ce nu s'au arătat entuziasmați de loc de fructul geniului său poetic, le dă și sumare lecții estetice, apărându-și versurile proprii și condamnând logic, pe acele ale concurenților mai fericiți. Părăsind lira și luând mătura pentru a curăța terenul înaintea sa, autorul devine de două ori interesant. Preceptele critice ajută la interpretarea propriei sale, — hai să-i zicem! opere și invers, opera trebuie judecată cu optica personală ridicată la rangul de dogmă. Astfel vom ști că dl Ciomac e împotriva poeziei noue, e pentru respectul tradiției, pentru o ierarhizare literară, care pretinde poeziilor etichete asemenea bocalurilor din rafurile apoticăriei; — pentru Dsa poezii cari nu se țin deopildă de pulpana lui Musset, sunt sau șarlatani sau nebuni, sau amândouă deodată.

Din aceste pricini, volumul dlui Ciomac merită o cercetare mai puțin grăbită, decât, spre exemplu versurile dlui Caimachi. El vrea să ne arate care e drumul spre poezia cea adevărată. Să-l întovărășim deci pe dl Ciomac pe aceste primejdioase poteci.

Dl Ciomac e pentru rutină. Senancour, a observat celdintăi dacă nu mă înșel, că poezii medieri nu pot renunța la expresiile s'ereotipe, înrădăcinate în formele literare, figuri utilizate de câteva mii de ori, care revin mecanic și fac parte din zestrea literaturii: *azurul cerului, cristalul apelor, steaua tremurătoare, trandafiri din obrazul fecioarelor* și așa mai departe. Mai târziu, Daudet a cerut divorsul căsniciilor de cuvinte, reputele eterne: *arborii secul r'i, accentele melodioase, etc.* Iar Remy de Gourmont, mai sever, consideră ca cea mai desăvârșită dovadă a lipsei de temperament artistic, întrebuintarea: „a tot ce a fost declarat sacru prin usagiu, a frazelor cunoscute, bogate în fermenti de emoțiune fiindcă s'au târit pretutindeni.“

Ori, nicăiri mai mult, ca în poeziile dlui Ciomac nu vom găsi puse la contribuție aceste căsnicii de cuvinte oboștoare; trecutul va fi drag, despărțirea amară, alinarea dulce, fecioara visătoare. Cităm numai câteva, cu numărul paginei, fiindcă de bună seamă lectorul ar fi inclinat să creadă o mistificare răutăcioasă. Astfel descoperim: *trecutul drag, despărțirea prea amară*, (pag. 5) *sufletul stingher*, (pag. 15) *dor sfâșietor* (pag. 15) *altncea dulce* (48) *fecioara visătoare* (56) *cântul dulce* (92) *stolurile negre* (93) *făptura prea curată* (95) *dragostea nebună* (112) *patima nebună* (27) *durerile nebune* (119). La acestea se adaugă; *zână a visurilor mele, noianul simțurilor, pribeag stingher, în veci nemuri toare*, și alte însoțiri de cuvinte ce făceau acum două decenii deliciul poemelor în proză din „Universul literar“. Cât despre „pururi și deapururi“ e o adevărată orgie: Ce *pururi* ne desparte, (27) *deapururea* departe, (29) *tăcerea deapururi*, (29) *acum deapururi* îi desparte marea, (31) *mă urmăriți deapururi*, (49) *spre înălțimile deapururi*, (63) *ei ne urmăreau deapururi*, (65) *neinvinsul deapururi* (71) *viața pururea* nu se pierde (73) *frumusețea ei deapururi*, (79) *doamna mea deapururi*, (86) *deapururea neprihănită* (87) în gloria-ți *deapururi* (89) *negurei deapururi*, (93) *rămâi, rămâi, aeapururi*, (95) *frumusețele-i deapururi* (102) *dragoste deapururi* (117) *miresei deapururi* și *pururei fecioare* (118) *să rătăcesc deapururi* (133) *pururei fecioare* (128), *deapururi* pretutindeni, (134) și al răului *deapururi* (136) *deapururi* minunată (140) etc.

E o tentativă de a crea o nouă schismă în poezia națională: *deapururismul*. Să sperăm pentru fericierea literilor române că dl Ciomac va face proseliți. Atunci versificația va fi cel mai ușor lucru de pe lume. Acolo unde epitetul va refuza să se prezinte, ori unde numărul silabelor se cere împlinit, când nu mai poți spune „dragostea nebună, dorul nebun, suferința nebună, durerea nebună“, — ai la îndemână salvatorul *deapururea*, care are avantajul că-și poate strânge și largi silabele și și poate strămuta și accerțul. Odată convertit la acest „deapururism“, nici un cuvânt nu mai poate refuza concubinajul legiferat de dl Ciomac.

Dar asociații'e de cuvinte predestinate, devin mai jalnice când e vorba de rimă, fiindcă acolo mai bine se întrevește uscăciunea imaginației. E iarăși o poveste de mult desbătută; soir — espoir; Herz—Schmerz; love-dove, sufăr-nufăr... Dl Ciomac nu se ferește nici de rimele eminesciene, nici de cele cari s'au uzat după un îndelung stagiul în cântecetele de suburbie, ni i chiar de acele din abecedar. Lume va rima cu nume, cearnă cu iarnă, umbre cu sumbre, sufăr cu sufăr, catarguri cu larguri, singuratic de trei ori cu antic (51, 52, 57); rima din romanța dlui Cincinat Pavelescu; doamnă și toamnă, va utiliza-o de două ori (62, 27) și nu va ocoli chiar rima din abecedar: „Am și calul meu de lemn, — Și pu, că d' dat la semn“

Nu e de mirare dar că versurile Dsale sună uneori ca acele din „Micul dor“.

„O! nu ți mai aminti *trecutul drag!*“

„Nu-mi mai face despărțirea prea amară“.

Sau:

„Cu sufletul stingher, tânguitor.

„Te-ai mistuit de dor sfâșietor?”

Sau:

„Când steaua lui Leandru și-a licărit chemarea.

„Nici vina nu-l oprește, nici Helesponitul tot.“

Sau încă:

„... ce-a mai rămas dintr'o țară.

„Calcă sub ceruri streine, pleacă să lupte și afară (!?)

Și însfârșit, această strofă binevenită acum, când dl Radu Cosmin a tăcut,

„Serbie nemuritoare, glorie fiilor tăi!

„Celor ce zac în țărână ori sângere încă prin văi!

„Slavă os'asilor aspri, crurților apărători.

„Gloria dumnezeiască, morților nemuritori!“

Așa se face că în poezia dlui Ciomac, întâlnim versuri care au servit ca text la caricaturile se prezintau pe dl Schuler fugind după dl Argețoianu:

O nu, o nu mă părăsi“! (pag. 15).

Dar, va spune lectorul, ce interesează materialul de mână a treia, când meșterul a făurit cu dânsul a operă trainică de artă, prin concepție, prin suflul ce a animat-o, nu prin amănunt!

Ei vedeți, aci dl Ciomac nu se poate bucura nici de circumstanțele ușurătoare. Peste banalul detaliilor să zicem că se poate trece, când poetul aduce o atitudine nouă, când miezul inspirației co-vârșește forma, când dintr'o haină veche, cu croiul ei perimat și cu stofa ei decolorată, toarnă vestiment unei simțiri nou și fragede, care se poate lipsi ca orice tinerețe, de amănunțita grijă a fiecărui cute. Ar fi și acesta un raționament, fals de sigur, fiindcă forma și ideia; haina și sentimentul fac un trup; — dar ar fi o rațiune acceptată de mult de critica noastră. Ce rămâne însă din poezia dlui Ciomac, ce atitudine sufletească nouă, ce suflu, ce lucru care n'a mai fost spus, l-a înăbușit și l-a silit să tipărească un volum de versuri de 150 ppg, în 100 exemplare de lux, numerotate și semnate de mâna autorului?

Musset și Eminescu, asta găsim în cele peste 50 poezii; reminiscențe, atitudine, rimă chiar; exercițiile unui școlar sărguincios și entuziasmat care după lectura celor doi poeți s'a simțit mistuit de focul sacru și s'a supus impulsiei irezistibile de a face și dânsul poezie, în care „deapurarea“ revine amestec, sufăr rimează cu nufăr, lemn cu semn, și „sufletul stingher“, „dulcea alinare“, „fecioara visătoare“, „dragostea nebună“, furnizează tot materialul verbal și sentimental al poeziei. Dl Ciomac e din categoria poezilor cari cearcă să se strecoare în Parnas, purtând geanta și umbrela celor ce sunt înlăuntru. E poate și un interesant fenomen de de-personalizare... Altfel cum ne-am explica, după ce a împrumutat materialul poetic din dreapta și-n stânga, nevoia de a împrumuta până și titlul volumului *Mistica roză*, de la *Rosa Mystica* a lui Stanislas de Guaita, tipărit acum treizeci șapte de ani la Lemerre?

ION DARIE

CĂRȚI ȘI REVISTE

Idei și oameni (F. Aderca Ed. Alcalay & Calafetranu. București. 292 ppg. prețul 24 lei).

Ca publicist d. Aderca face parte din generația imediat postargheziană. Verbul e aspru și uneori violent; de la faptul divers se ridică la generalități; generalitatea e concretizată de amănuntul colorat; paginile sunt străbătute de un neastâmpăr intelectual care face lectura interesantă, chiar atunci când obiectul e perimat. Volumul tipărit de editura Alcalay merită îndestule cuvinte bune. E și o reabilitare pentru gazetarul cotidian, îndestul de înjurat în ultimul timp. E o dovadă că și cuvântul efemer, așternut pentru viața de o zi poate supraviețui acestui destin, când atâtea pagini „definitive“ ale atâtor maiștri, au mucegăit îndată ce s'a uscat cerneala pe ele.

Notările dlui Aderca, datează în mare parte din epoca neutralității. Pot servi ca documentare psihologică a reacției ce-a întâmpinat măcelul în câteva suflete de intelectuali, atunci când România neutrală forfotea de samsari și avuții fabuloase se urzeau într'o noapte, din specula grânelor ori dintr'acea a însăși neutralității noastre bănoase. Pentru a ilustra, ca să zicem așa — „maniera“, dlui Aderca, ne vom mărgini la citirea unei singure pagini, pe care o socotim caracteristică intelectualității acide a scriitorului și frumoasă. E un pasagiu din răspunsul la scrisoarea dlui Brătescu Voinești asupra *armatei constructive*:

„... Boii aduși în vagoane din câmpiile Tisei, fuseseră debarcați și acuma dădeau ocol căzărmi, uriași, greoi, cu lungi și ridicole coarne în care voiau parcă să prindă pe cineva. Li se dădeau paele de care „oamenii“ și ștergeau bocancii. Căci noroi, în vre'un colț al pământului, cât era în curtea căzărmii acesteia nu cred să se fi aflat. Ca să treci din cazarmă pe uliță, trebuia să umbli o jumătate de oră în zig-zag, după urmele vre-unui camarad mai puțin gelos de lustrul bocancilor, iar căprarii, sergenții, „gradele“ treceau curtea, călări — cred că se înțelege; călări pe soldați. Curtea la ora mesei părea un câmp de exerciții neobișnuit, extravagant: jumătate regiment călărea pe cealaltă jumătate! Și printre călăreți, boii — nefericiții boii! — ca niște suflete răsbunătoare, cu ochii mari și răgînd prelung de foame!... Și întreg acest tablou muiat de bunul Dumnezeu în oceanul înghețat și melancolic al cefelor nesfârșite de toamnă...

... De atunci am rămas cu ideea — citind în ochii boilor și ai soldaților — că sufletul nū este decât o suferință organizată — că funcțiile monadelor trebuie să se fi multiplicat sub inspirația suferinții. Boii flămânzi care răgeau în curtea căzărmii aveau priviri umane; soldații care se cărau unii pe alții în cărcă — ochi de vită...“

Dicționarul Transilvaniei. (1 vol. 480 pagini, cu o hartă administrativă; tipogr. „Ardealul“; autori—editori: C. Martinovici și N. Istrate.)

Este fără îndoială una din cărțile cele mai prețioase apărute de sub tipar zilele acestea. O carte rară ce merită să ocupe un loc de cinste în orice bibliotecă, la îndemâna ori-cărui cetățean, ce-ar dori să mai cunoască din această blândă și generoasă țară și alt'eva decât împărțelile electorale cu care se poate măsliu binecuvântatul vot universal.

Răsfoind voluminoasa și importanta lucrare a d-lor C. Martinovici și N. Istrate, nu știi ce e de apreciat mai

mull: istovitoarea muncă, ce-au depus pentru a face o operă cu adevărat folositoare, sau modestia autorilor, cari, pe tăcute, cu sacrificii personale neobișnuite, fără sprijinul nimănui, — au reușit să dea publicității o carte de mare preț și ieftină, jertfă neasemuită pe aceste vremuri, când lăcomia de câștig a editorilor negustori a făcut, pe de-o parte, să se urce în mod fantastic prețurile pentru tipărițile cele mai lipsite de valoare, — iar pe de alta, să nu mai poată apărea în vitrinele librăriilor nici operele autorilor noștri clasici, în noui ediții.

În mijlocul nepăsării generale, a lipsei totale de interes pentru preocupări mai înalte în afară de sfera mizeriilor vieții noastre de toate zilele, când se prezintă ochilor câte-un fruct frumos al muncii desinteresate, îmbrăcat în forma unei cărți de preț, nu ne putem opri să ne exprimăm mirarea, că mai există oameni bravi cari să-și amintească interesul obștesc, atunci când oficialitatea l-a uitat demult.

Autorii și-au pus toată nădejdea în aprecierea publicului mare, pentru care s'a tipărit dicționarul. Ar fi fost de datoria statului să încurajeze pregătirea și tipărirea, dar, cum bugetele diferitelor servicii publice rămân de obicei în taina cheltuelilor adesea inutile, răspunsul îl cunoaștem de mai înainte. Statul n'a prevăzut nici o sumă pentru publicațiuni de natura lucrării de față. Și autorii însufleșiți de proiectul lor, au riscat totul, dând la iveală, pe socoteala lor, dicționarul Transilvaniei; o călăuză credincioasă pentru cei cari vor să fie exact și pe deplin informați asupra tuturor localităților din Ardeal, Banat și celelalte ținuturi alipite.

Cartea e un isvor de cunoștinți, după cari Ardealul se face cunoscut altcum decât din sfărâșala oratorilor de până acum, sau a călătorilor superficiali. Amănunte etnografice, dozajul populației, repartițiile pe naționalități și confesiuni; hartă administrativă; toate merită o revenire mai pe îndelete din partea specialiștilor, ce s'au ascuns până acum întru ronșăirea bugetului. Noi am ținut să semnalăm cartea și să ne arătăm stima pentru doi oameni, cari în loc să lăncezească urzind profeții pesimiste în cafenea, au făcut ceace n'au fost în stare toți directorii, inspectorii, sefii și ceilalți paraziti ai așa numitelor direcții de statistică.

II Convegno (Marzo—Aprile 1922) Nr. 3—4 An III. Milano.

Dând o mai largă atențiune însemnărilor critice care urmăresc de aproape mișcarea intelectuală din Italia și din streinătate, *Il Convegno*, a devenit un prețios îndreptar pentru cititorul dornic să se informeze de orientarea intelectuală a Italiei moderne. *D. Cesare Angelini* evocă figura dispărutului *Giovani Verga*, fără îndoială unul din cei mai de frunte prozatori ai Italiei și un suflet din acele rari și discrete, care și-a desăvârșit opera în umbră, retras de tamtamul obișnuit al literaturii acestui început de veac. Opera sa se desparte, ca și viața, în două epoce bine definite. Acea milaneză, perioada de preparație și cea siciliană, de rodnică maturitate. În timpul cât a stat la Milano, *Giovani Verga*, tinăr de o simpatie fascinatoare, a fost curcit de atmosfera morala neprielnică și a scris cărți de-o senzibilitate dureroasă, poate cu o ușoară tinctură de romantism, dar în orice caz inferioare lucrărilor de maturitate. Una pecatrice, *Storia d'una capinera*, *Eva*, *Tigre reale* (tradusă și în românește) *Eros*... Fuga sa din Milano în Sicilia îndepărtată, ia proporțiile unui simbol; e fuga unui tinăr cast pentru a scăpa de mre-

jele unei femei perverse. Cu toate acestea anii petrecuți în Milano nu au fost ani pierduți. A fost ca o boală care a scuturat din sufletul lui *Giovani Verga*, tot ce era impur și caduc, și după care s'a ridicat înviorat și lucid.

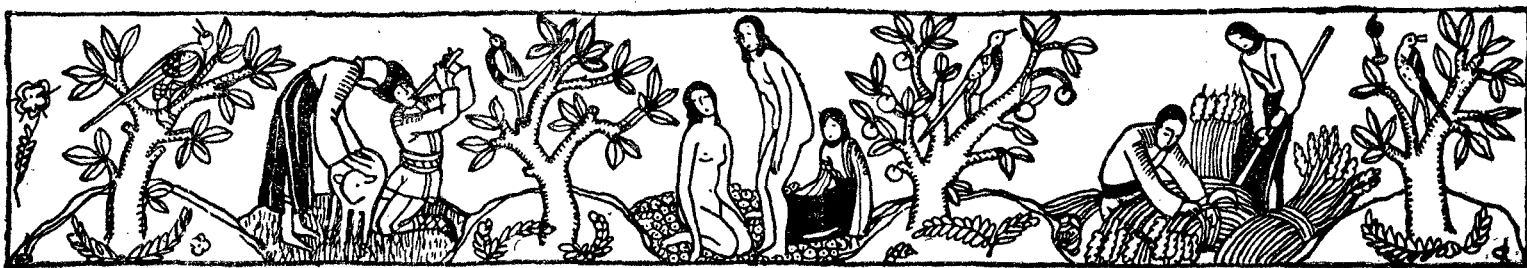
Nedda, apărută la 1874, când *Verga* avea 34 ani a fost prima sa minune adevărată, se limpezea deodată toată euritmia nouă a scrisului său. *Verga* se regăsise, era un arbore sicilian replantat în solul natal, robust și rodnic. Una după alta, *Vita dei Campi*, *Malvoglia*, *Il Marito di Elena*, *Rusticane*, *Per le vie*, *Cavalleria rusticana*, *Maestro don Gesualdo*, *don Candeloro*; toate de o sobrietate neobișnuită într'o epocă în care domina ritmul lui *Carducci*, toate de un adevăr și o linie clasică ce va supraviețui formulelor și curentelor estetice. Opera sa are ceva din cuminența potolită a câmpurilor, peste care anii trec fără să lase urme, ca umbra norilor. Iar moartea, a fost a unui înțelept.

O fină analiză psihologică găsim în *La Dami-gella che amava le Bestie* de *Alfredo Panzini*; studiul asupra lui *Rudyard Kipling* de *Renato Serra* aduce o nouă interpretare a operii marelui romancier englez. Vorbind de *Gândirea*, dl *Giacomo Prampolin*, relevă desenele dlui *Demian*, și din numărul de 1 Ianuarie poezia dlui *Al. O. Teodoreanu* „Ca totdeauna”, din care traduce un pasagiu, poezia dlui *Bărgăuanu* și fragmente, din „Ceasornicul de nisip, al domnului *Lucian Blaga*, din care traduce câteva rânduri caracteristice.

Arhivele Olteniei (An I. Nr. 1 Craiova, preț 30 lei).

Din scrisorile și biografia lui *Traian Demetrescu*, cetatea Banilor ieșea zugrăvită într'o întunecată culoare; oraș amarnic de negustori și bogătași. Poetul cu plămâni devorați de ftizie, a strecurat ceva din amărăciunea acestei constatări și în paginile sale de sfioasă și fragilă poezie. O identică tânguire, am mai întâlnit apoi, tocmai târziu, numai la alt poet, mort ftizic, în alt „oraș de negustori”, — *Barbu Nemțeanu*. Se pare însă că n'au fost decât exagerări de bolnavi. Cât privește *Craiova* cel puțin, era o înviuire nedreaptă. Să ne amintim numai că atunci când editurile noastre erau puține și sărace, acolo s'a tipărit „Colecția Samitea” și „Biblioteca de popularizare”. Iar în timpurile din urmă, ajung până la noi, mărturiile unei adevărate eflorescențe intelectuale. Societatea „Prietenii Științei”, a organizat conferințe săptămânale; Muzeul Aman, tot săptămânal ține o serie de cursuri populare. Pe lângă vechea revistă *Ramuri*, au apărut dela începutul acestui an încă trei periodice; revista *Năzuinți*, altă revistă *Flamura* pe care n'am văzut-o încă, și în sfârșit *Arhivele Olteniei*, sub conducerea drului *Ch. Laugier*. Găsim acolo documente desgropate, date asupra rămășițelor preistorice sau istorice, scormonite din pământul Olteniei, amănunțite comunicări și dări de seamă asupra mișcării culturale din Craiova și celelalte orașe Oltenice.

Regionalism Oltean, își întitulează dl *Iorga* o conferință cu juste observații: — „Nu mă speriu nici de cuvinte, nici de o critică a cuvintelor. Și voi spune fără înconjur că, pe lângă atâția oameni de treabă, având oarecare simț pentru țara lor, și eu sînt regionalist. De ce? Răspunsul e simplu. Fiindcă viața unei țeri nu se alcătuește din forme perfecte cu îngrijere ierarhizate, ci din vitalități locale care adunate dau marea vitalitate generală. Și vitalitățile locale încap în regionalism, dacă-l definește cineva cum trebuie . . .”

Cronica mărunță

Brâncuș, Simonide, Gănescu, Pal, Pascini, Stern, Schram, artiștii români de peste hoare sînt aproape necunoscuți până și cărturarilor noștri, ca să nu mai vorbim de cei mulți pentru cari artă cu pecetea oficială fac zugravii tomiși să ne pângărească pentru totdeauna catedralele ce vor să supraviețuiască veacurilor. W. Schram născut la Orsova, român după mamă, iubitor al plaiurilor noastre, — a ajuns în loc de frunte în publicațiile de artă germane și milionarii americani își dispută operele lui.

Desenul inedit ce publicăm e din seria schișelor după natură făcute în cel-dintăi război european. Clipa prinsă de artist, când jivinele sălbătăcite se apropie de cadavre, — e una din cele mai reprezentative și sumbre desene, mai elocvente decât un tom pacifist, și explică de ce publicarea operelor lui Schram a fost interzisă în Germania războinică. E gloria văzută altcum decât în imnurile imperialiste, și în tablourile cu soldați de plumb aliniați și festivi.

Se pare cel puțin ciudat, că atunci când în Capitală reviste cu puternice edituri la spate, dispar sau lăncezesc; aici în Ardeal, publicațiile nu numai că își continuă apariția cu jertfe ce înseamnă de multe ori eroisin; dar își dau toate silințele unui tipar îngrijit și odihnitor ochilor. Pe lângă bătrâna revistă o Asociației, *Transilvania*; alte trei periodice își disputa lectorii. *Cele trei Crișuri* de la Oradea-Mare, *Evoluția* de la Cluj, *Cosinzeana* de la Orăștie, toate tipărite luminos, întocmite cu îngrijire pentru lectorul ardelean, care pe lângă visarea poeziei, cere și înprospătarea unor cunoștințe de un enciclopedism ușor și desfătarea unei ilustrații alese cu pricepere. Și ni se pare iarăși ciudat, că atunci când gazetele ori revistele capitalei, vor să le reducă numai decât la o formulă unică; le judecă numai cu codul strict al gustului orășenesc. Se uită că oamenii din jurul acestor reviste, sunt de aci, își cunosc sufletul cititorului, și că acest cititor e mai ales cărturar de sat, curios să afle mai repede de cât controversele estetice și curentele literare; o icoană a tuturor preocupărilor românești. Cu voie sau fără voie, toate revistele din Ardeal, hotărâte să se mărginească aici și să-și fină apropiați cititorul de sat; nu se pot îndepărta prea mult de vechea *Familie*, apărută atâtea zeci de ani la Oradea-Mare. Și e fără îndoială un bine. Ce-a însemnat revista modestă a lui Vulcan pentru nenumărate generații de cărturari ardeleni, nu se pot mândri multe tipărituri din vechiul regat că au însemnat cândva pentru cititorii lor acolo.

Dar ce ne îngrijorează și s'ar cuveni să îngrijoreze și pe alții, e moartea atător gazete ardelenesti, sugrumate de scumpețea hârtiei. În Transilvania ziarul a fost întotdeauna un prietin pentru cititor, nu un simplu buletin care în schimbul banului de hârtie, aducea știri despre foametea din Indii și incendiul v' unui Circ din Milano. Cu „foița” sau „foișoara” lui de literatură și enciclopedie, cu rubrica de sfaturi pentru plugari; cu numărul de Duminică închinat literaturii patriachale; cu grija pentru toate manifestările de cultură românească, gazetele ardelenesti au însemnat oarecum cimentul rezistenței noastre naționale. Acum una câte una își sting pâlparea lor de lumină... România cea nouă și unirea sufletelor rămân să se înfăptuiască în besnă. Acțiunile fabricilor de hârtie, cresc.

Acum douăzeci și șase de ani, muncitorii din Craiova și-au încheiat ziua de 1 Mai — sărbătoarea muncii — ducând pe umerii lor, la groapă, trupul lui Traian Demetrescu. „În Mai când rozele înfloresc”, — cum a cântat el cu toată duioșia de ofticos primăvara, și-a încheiat scurta viață, prin care a trecut cu trupul puțin ca să nu ocupe prea supărător loc, și cu ochi de copil ca să lăcrimeze de toate durerile. A cântat florile, copiii, iarna care ninge peste țintirime. A cântat sărăcia fiindcă îi măcinase plămânil; femeia fiindcă îi făcuse să sufere. A cântat munca fiindcă el singur plătise cu robie de intelectual, bucată de pâine. A cântat corbii fiindcă aveau să-i croncăne de timpuriu pe mormânt. Și scriitorii noștri după aceea l-au uitat. Nu știm să se fi aniversat deopildă de către S. S. R. acești zi de moarte măcar între o loterie și un bal mascat. Muncitorii numai și-au adus aminte de el. A fost al lor. Al S. S. R. e numai Dl Romulus Voinescu.

Burghezul bine hrănit care prin civilizație înțelege exclusiv pe cea materială: administrativă, edilitară, alimentară, e dispus să procure orice oraș american cu străzi curate, hoteluri bune, canalizație completă — superior Florenței și incomparabil față de murdarul Neapol. Cam

aceiași confuzie e astăzi în mintea fraților și concetățenilor din Transilvania, cari deprinși cu o civilizație materială superioară celei din Regat, proclamă drept bal anică întreaga viață a vechiului Regat”.

Acestea le scrie d. V. Pârvan în ultimul număr al revistei „Învățătorul Român”. Dar, spune savantul profesor de istorie, nu suntem atât de neinsemnați pentru civilizația Europei. Învățații noștri nu stau mai prejos, prin calitatea operii și prin contribuția lor la știința universală, decât acei ai Apusului. Indestui artiștii noștri, sunt prețuiți și dincolo de „balcanicile” noastre hotare. Ba poate, ținând seamă la numărul de suflete ce alcătuiesc toată masa poporului românesc, avem încă îndestul de multe capete superioare. Cu timpul, unii și alții ne vom cunoaște mai bine. Românii din ținuturile proaspăt lipite la trupul țării vor ști să deosebească sub pecinginea politicianismului care a întunecat tot ce-am avut vrednic în suflete, — forțele culturale ale vechiului regat. Minoritățile însă vor fi mult mai statornic înclinate să găsească și mai departe inferioară cultu a noastră, și nu o vor cerceta-o decât poate, în ce are mai slab, pentru a-i descoperi cusururi. E de aceea o datorie să se dea cărți în limba maghiară, germană și usă, acestor concetățeni de altă naționalitate. Dl Pârvan chiar ridică cum să se facă aceste. Să se traducă tot ce e mai de seamă în literatură și știință noastră, să se dea expuneri critice și istorice asupra artei noastre, să se facă albume, colecții și călăuze bogat ilustrate. Frumoase gânduri! Înțeleaptă îngrijorare! Dar cine să le împlinească acesă toate? „Să se traducă... să se dea... să se facă...”. Există un subsecretariat al minorității or. Cunoaștem cifră cu cifră câte sute de mii a plătit într'un an pentru întreținerea unei singure *gazete politice de partid*. Mai știm, că acolo ne-am oferit noi mijlocitori pentru un poet maghiar ca e tradusesse liricii noastre, — și nu cerea de cât să i-se tipărească volumul; — și știm că subsecretariatul a devenit deodată sgârcit. Era și drept. Ce aport politic pentru interesele de partid însemnă un volum de versuri? Și cu n'sar face acestea când pentru a ne cunoaște noi înșine, nu s'au făcut nici albume, nici colecții, nici călăuze ilustrate? Nu, nu, are dreptate Dl Pârvan, suntem departe de Balcani. Acolo stau bulgarii.

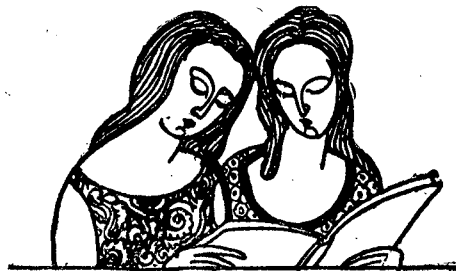
În mijlocul mașinismului formidabil care răsuflă prin supapele uzinilor, în mijlocul capitalismului hipertrofiat după război, și în mijlocul maselor proletare din ce în ce mai dârș închegate întru

apărarea drepturilor, bietul intelectual rămâne pipernicit și singuratic, abia în stare să-și câștige cu anevoae o pâine cu miezul aspru. E la discreția întâmplărilor. Nici o solidaritate de casă nu-l leagă efectiv de semenii săi. Invidiază salariul unui lucrător tipograf, Cerșește o sinecură ori moare orgolios într'un spital. E o mică tragedie, ce se petrece alături de fiecare dintre noi și la care n'avem când lua samă. De fapt, el intelectualul, a creiat și puterea mașinilor zămislite din gândul și imaginația lui; din exploatarea intelectualului s'au urzit și cele mai multe averi uriașe și tot el, odinioară a dat filnță și ideologiei socialiste, după care, preludiu al lumii viitoare, armatele de muncitori merg în cadență, cot la cot, spre-o biruință apropiată. Să iată creurul ingenios și darnic, cărțile citite în bibliotecă mucede, ani de învățură eroică — toate acestea nu mai înseamnă nimic. Nu mai sunt indetule nici pentru piața chiriei într'o căsuță de periferie, unde a fost alungat de samsarul îmbogățit. În lumea cea nouă, intelectualul nu se bucură, nici măcar de generozitatea din care s'au înfruptat bufonii regilor de odinioară.

... *Qui s'adresse aux intellectuels*, se intitulează un articol semnat de *Gaston Sauvebois* în *La Revue de L'Epoque*. E vorba de ultimile proteste ale inteligenței din Franța împotriva situației morale și materiale ce i-s'au creat într'o lume unde stăpânește argintul, și unde tehnica elimină cugetarea. Revistele de studii pur științifice, istorice ori filosofice sunt pe cale să dispară; cărțile îndelung pregătite zac fără să cunoască lumina tiparului, bibliotecile învățământului, carierele care n'au în vedere câștigul imediat — sunt primejduite.

A fost mai întâi un strigăt de alarmă. Un început de mișcare. Și nu o mișcare de mandarinii. Căci mai mult decât de soarta materială intelectualii s'au îngrijorat de menirea inteligenței în miezul civilizației, de îndatorința lor morală. A fost la început manifestul grupului *Clarke*, apoi manifestul grupului, *Parti de l'Intelligence*, apoi manifestul cercului *Artisans des Jours nouveaux*. Inteligența care a dat întotdeauna ritmul umanității, părea hotărâtă să-și revindică un drept moral, în alcătuirile proaspete ce se vesteau după război. A venit mai târziu *Confederația lucrătorilor intelectuali*, care părea să aducă acestor dorințe patetic exprimat în manifeste, și un sâmbure de organizație practică. Alte grupări mai mărunte au răsărit ca o floră îmbelșugată, pe urma celor dintâi semănători... Și din acestea ce s'au ales? Sindicatele, confederațiile, asociațiile, grupările, cercurile, au început să tânjească, unele au murit; după ce și-au ales bineînțeles președinți, comitete, secretari, giranți... intelectualii s'au dovedit încă în neputință de organizare activă și energică. Toată acțiunea s'a înecat în planuri și prospecte platonice. Intelectualul rămâne astfel cel mai trist proietar. Se întoarce în cămăruța lui cu rafturi de cărți, unde se ascunde în întineric, să pară discret... Iar în acest timp afară, la lumină, lumea cea nouă se urzește fără el.

Amatorii de cărți rare, de tablouri și lucrări de artă, erau taxați odinioară printre maniacii care își risipesc astfel averea, — și adesea se ruinează spre disperarea moștenitorilor. Astăzi, o colecție, fie o bibliotecă, fie o galerie de tablouri și sculptură, fie o vitrină cu medalii ori porțelanuri, prețuiesc o avere care adesea întrece evaluarea unei moșii. E pentru moștenitori o afacere mai bună decât un pachet cu acțiuni, cu cursul scăzut pe piață și supuse impozitului pe capital, pe venit și alte capricii ale legiștilor financiare. Acum câte va luni, Ferdinand Vanderem criticul literar de la *Revue de France*, a vândut o parte din bibliotecă cu peste 200 mii de franci. Și de închipuit e că, amatorul nu s'a despărțit din viață de cărțile cele mai dragi. Acum citim în „La Renaissance de l'Art et des Industries de luxe”, câte-va prețuri cu care s'au vândut colecțiile de Artă în ultima lună. Intrec tranșacțiunile dela Bursă. O singură colecțiune; *Eengel Gros*, a atins cifra de 6,272,394 fr., cât budgetul unui minister român mai modest, după valuta de ultima oră. Pe o singură monedă de aur, cât un nasure de mantaazonă „Calabre, Tarente”, cu efigia lui Ceres s'a încasat 20 mii franci, pe altă monedă cartagineză 19 mii franci, o Victorie de Samotrăee în argint 10 mii franci și așa mai departe.

Cam în același timp s'a evaluat colecția de obiecte de artă pe care milionarul William H. Merriman, trăit mult timp la Roma, a dăruit-o Muzeului din Brooklyn, orașul său natal. Colecția a fost prețuită la 15 milioane franci. Dar în afară de această colecție, milionarul american a mai lăsat o galerie de tablouri hollandeze din Sec. XVII-lea muzeului Metropolitan din New-York, evaluată la alte vre-o 7—8 milioane; iar Academiei americane din Roma, opere de ale sculptorilor și pictorilor americani moderni și toată biblioteca sa de artă, prețuind și acestea vre-o 2 milioane. Iată dar, că arta, pentru ori cine în afară de artistul creator ce moare după tradiție sărac, e o afacere tot atât bună ca exploatarea unui teren petrolifer depildă.

Scriitorii ceșoși ai Nordului au fost întotdeauna atrași de soarele Italiei. Și Merejkovski, și Shell-y și Sinchievici, și Ibsen, și Bjornson, și Strindberg, și Iacobsen, și Heise, și Gorchi, și Bunin... Ce listă fără sfârșit s'ar înșira să plictisească lectorul! Iar mai ciudat e, că aproape toți acești scriitori nu s'au mărginit la vagabondagii pe țărmul Adriaticii; la pelerinagii în orașele cu ruini, cu piețe înșorite și cu muzee unde își tărie spleenul englezii cu hainele cadrilate și cu mâinele roșii încețate pe filele Beadekerului. Mulți, cucerii de lumina Italiei au întârziat acolo, au scris opere inspirate de această peninsulă cu Iazzaroni și portocali;

intorși acasă au rămas pentru totdeauna cu nostalgia cetăților moarte peste care luna își plimbă lumina rece, în nopți fără seamăn.

Nici unul n'a avut însă inima atât de latină, ca romancierul olandez *Louis Couperus*. În *Le-Monde Nouveau*, viața și opera acestui latin prin adopție, e cu deamănunțu cercetată de *Adrienne Lautere*. „Mă simt puțin candez oricât de scumpă mi-ar fi limba, cea mai bogată, cea mai minunată din câte cunosc — și nu m'aș simți niciodată francez, deși locuiesc în Franța. Dar mă simt italian, și e curios. Mă simt ca un italian care n'ar fi trăit în Italia demult timp, și care, la întoarcere și ar fi dat mai bine seama cine e și ce e; un meridional care a lănczeit într'un climat de nord, umed și trist...”

Nu amintesc oare acestea, declarațiile italofile și egotiste ale lui Stendhal? Emoționat în fața unei coloane romane rupte, cucerit de poezia unui arc ruinat din secolul XIII, stăpânit de Tintoretto, Veronese și Tițian; opera lui Couperus, e de cea mai latină inspirație și aproape toată e încadrată în decorul vechei Rome. În *Muntele de lumină*, evocă domnia lui Helioğabal. În *Komedianten* descrie viața histrionilor angajați de edili pentru jocurile megalesiene, sub împărăria lui Domițian. În *Antiek toerisme*, călătorește cu Publius Sabinus Lucius spre Alexandria, pe o quadrirernă protejată de statuia de argint a Afroditei. În *Martia*, asistăm la asasinarea lui Commod; în *Ultima dimineața la Tibur*, ascultăm împăratul Hadrian plângând în vila sa de pe Tibur moartea lui Antinous; în *Asasinarea nebunului*, vedem pe Caligula blestemând luna; în *Exiliatul din Tomis* asistăm la moartea lui Ovidiu în ținuturi barbare, unde marea e dușmană și cerul trist.

Toate acestea, și încă o jumătate de duzină de volume, scrise cu erudiție și grație; cu o putere de evocare care amintește pe Merejkovski și întrece pe Sinchievici ori Bulver Llyton.

Fără îndoială un scriitor și o operă pot fi judecate din variate și contradictorii puncte de vedere. O scară a valorilor absolute e greu de stabilit. Scriitori glorioși acum o sută de ani sunt definitiv îngropați acum, alții obscuri atunci, abia au intrat în gustul publicului și au fost ratificați de critică, după ce zeci de ani cărțile lor se prăfuiseră în rafturi. E cazul lui Stendhal, Fromentin, Maurice de Guerin. De mult însă n'am citit o revizuire a valorilor mai îndrăzneată, ca acea tipărită de *Jean Carrere* sub titlul „Les mauvais maîtres”. Aci nu e vorba de reabilitat vre'un scriitor prea curând uitat; dimpotrivă, reputațiile cele mai strălucitoare ale literaturii franceze, sunt chemate înaintea unei justiții severe și condamnate fără îndurare. Nu se cântărește valoarea pur literară a operilor, ci se demonstrează influența nefastă asupra generațiilor, abătute din drumul lor și adesea sufletește desaxate. Pe rând ne sunt prezentați: Rousseau ca apostolul vinovat al

unui individualism bolnăvicios și himeric; Chateaubriand, creatorul melancoliei moderne, sterile și retorice, funeste voinței sănătoase pe care o cere viața socială; Balzac profet al inconștient al arivismului actual; Stendhal, propagatorul sec al egoismului; George Sand, întruparea pasionată a feminismului în cea mai nefericită înfățișare a sa; Musset, cântărețul freneziei sentimentale, Baudelaire stăpânit de frica vieții și de vedenii bolnave. Chiar Flaubert, cu toată nobila sa viață și fanatismul artistic, e un nihilist în ultima analiză; Verlaine, cu tot farmecul poeziei sale simple, nu exprimă decât decăderea morală cu toate convulsiile ei; Zola în loc de o vastă epopee populară nu a lăsat de cât o monografie întunecoasă a pesimismului de la sfârșitul secolului trecut.

Buni maeștri, sănătoși și înviorători sufletelor oboșite nu găsește Carrère, decât pe Mistral și Moreas. Cam inegale talerile balanței . . .

Von Schaeen s'a prezintat la quai d'Orsay. Von Schaeen a părăsit Parisul la 10 și 15. Aceste știri prinse de antenele stațiilor telegrafice fără fir, anunțau laconic și banal la începutul lui August 1914, prologul vastei drame care nici acum la Genova, nu se poate încheia. Tot astfel furtunile sunt vestite de o abia văzută pasăre albă ce fuge înaintea norilor fumurii. Numele lui Von Schaeen rămâne totuși pentru totdeauna legat de începutul războiului. E firesc dar, ca memoriile fostului Ambasador al Germaniei la Paris, să ia înfățișarea unor documente de senzație. Volumul abia apărut în traducere franceză, în editura Pion, va produce fără îndoială vii discuții. Începutul îl face Dl Jacques Bainville în *La Revue Universelle* dela 15 April. Von Schaeen, nu a fost un diplomat cu zeci de resurse și cu zeci de ambiții, care să-și poată construi un plan politic urmărit cu tenacitate. S'a mărginit la rolul de simplu funcționar. A luat de sfânt, cuvântul lui Bismarck: „Ambasadorii n'au altceva de făcut decât să se supună, ca subofițerii“. Neavând un rol efectiv politic, memoriile lui Von Schaeen s'au putut astfel dispensa de o pledoarie întru apărarea propriei cauze. Ambasadorul Germaniei la Paris, n'a făcut decât să se supună ordinilor din Wilhelmstrasse, — un simplu intermediar. Încă odată se poate vedea capriciul hazardului La 3 August 1914, Ambasadorul german primea o telegramă cifrată care n'a putut fi deslegată în întregime. Nu se înțelegea din părțile descifrate, decât ordinul de a notifica guvernului francez starea de război. Mai puțin stăpânit de cuvântul lui Bismarck, mai puțin funcționar-subofițer și mai mult pătruns de spiritul politic; Ambasadorul german ar fi putut întirzia, discuta, întreba, ar fi putut aștepta lămuriri asupra părții nedescifrate. Nu. Bun funcționar, s'a grăbit să transmită ordinul. Astăzi se pare că regretă această grabă. Din memoriile sale străbate gândul că acest nesemnăt amănunt, întârzierea de câte va ore, putea schimba fața lumii. Și regretatele se citesc eu melancolie. Era nevoie de atât, de o întârziere, de câteva ceasuri, ca sapte ani deucidere și de beșună a conștiinței omenești, să nu fi existat?

L'ESPRIT NOUVEAU

Revue internationale illustrée de l'activité contemporaine

Paraissant le 1er de chaque mois

Arts, Lettres, Sciences, Sociologie

Littérature, Architecture, Peinture, Sculpture, Musique, Sciences, Pures et Appliquées Esthétique expérimentale, Esthétique de l'ingénieur, Urbanisme, Philosophie, Sociologique, Economique, Sciences morales et politiques, Vie moderne, Théâtre, Spectacles, Les sport, Les faits

In cele 12 numere ale primului an, *L'Esprit Nouveau* a publicat 1588 pagini, 17 ilustrații în culori, 594 ilustrații în negru și 176 hors-texte.

Al doilea an se anunță mai bogat în reproduceri și execuții artistice.

ABONNEMENTS,
29, Rue D'Astorg, PARIS

12 numéros: France 70 Francs
Étranger 80 Francs (Français)

Rivista d'Italia

Revistă lunară de literatură, artă și critică

Consiliul de directori: Ettore Ciccotti, Alfredo Galletto, Luigi Mangiagalli, Ada Negri, Ettore Romagnoli, Angela Sraffa, Gian Luca Zanetti

Abonamente în streinătate:
Un an 45 fr., un semestru 30 fr.

DIRECȚIA: Corso Venezia 40,
ADMINISTRAȚIA: Via tre Alberghi 28 Milan.

A apărut:

ZAMOLXE

mister în trei acte

de

LUCIAN BLAGA

Editura Institutului de Arte grafice
„ARDEALUL” — CLUJ

Prețul 12 Lei.

A apărut în editura Institutului de arte grafice
„ARDEALUL”

Cultură și cunoștință

DE

LUCIAN BLAGA

Prețul 10 Lei

Il Convegno

è la migliore rivista italiana di letteratura, di arte, di libri e di idee adatta ad un pubblico largo.

Direttore: ENZO FERRIERI

Redazione-Amm. Via Canova, 25 — MILANO ... Abbon. L. 40. —

Estero „ 50. —

Collaborano al „Convegno” i migliori scrittori italiani:

Cesare Angelini, Paolo Arcari, Antonio Baldini, Massimo Bontempelli, Benedetto Croce, Mario Casotti, E. Donadoni, Luigi Ercole, Giovanni Gentile, Piero Jahier, Carlo Linati, Eugenio Levi, Matteo Marangoni, Giovanni Papini, Alfredo Panzini, Luigi Pirandello, Giuseppe Prezzolini, Giuseppe Raimondi, Luigi Russo, Federico Tozzi ecc.

La rassegna nell'anno 1922 oltre, a una prima parte dedicată, ad ampii studi critici e a pagine de literatura, (versi, novelle, ecc.), avrà le seguenti rubriche, parte mensili, parte bimensili: *Letterature italiana*: E. Levi, E. Ferreri, C. Angelini G. Titta Rosa. *Letterature Straniere*: C. Linati, G. Prampolini.

Letterature classiche: Ettore Bignone. *Note di Filosofia*; L. Russo.

Cronache di musica italiana e straniera: G. Bastianelli.

Libri nuovi in libreria.

Spoglio delle riviste.

Ritratti in bianco e nero di scrittori e artisti italiani e stranieri.

